

რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენა საქართველოს პოლიტიკურ ვითარებაზე

გია ნოდია

მოკლე შეჯამება

რუსეთის ომი უკრაინის წინააღმდეგ ჯერ კიდევ მიმდინარეობს, მაგრამ რაც არ უნდა იყოს მისი შედეგი, ის მნიშვნელოვან გავლენას მოახდენს როგორც რეგიონულ, ისე გლობალურ პოლიტიკაზე. საქართველოზე მისი გავლენა შეიძლება განსაკუთრებით დიდი აღმოჩნდეს. ქართულ საზოგადოებაში არსებობს მოლოდინი, რომ ომი და მისი შედეგები შეცვლის საქართველოს არა მხოლოდ საგარეო-პოლიტიკურ პოზიციონირებას, არამედ შიდაპოლიტიკურ ვითარებასაც.

ომის გრძელვადიან შედეგებზე საუბარი ჯერჯერობით ნაადრევია. ამ ნარკვევში შევეცადეთ, შეგვეფასებინა გავლენა, რაც ომმა საქართველოზე უკვე მოახდინა.

პირველ რიგში, ეს გავლენა საგარეო-პოლიტიკურ გარემოზე აისახა. მან ძირითადად შეცვალა ევროპელების დამოკიდებულება უკრაინის მიმართ, რის შედეგადაც ე.წ. „ასოცირებული ტრიოს“ სამივე წევრს ევროპული პერსპექტივა მიენიჭა. მაგრამ, დანარჩენი ორი ქვეყნისგან განსხვავებით, საქართველომ წევრობის კანდიდატის სტატუსი ვერ მიიღო. ეს, მოცემულ ეტაპზე მაინც, ისტორიული შანსის დაკარგვას ნიშნავდა. მეტიც, იმის მაგივრად, რომ საქართველოსა და ევროპას შორის მეტი დაახლოების და ქვეყნის შიგნით ახალი დემოკრატიული რეფორმების სტიმულად ქცეულიყო, ახალ საერთაშორისო გარემოში საქართველო კიდევ უფრო დაშორდა დასავლეთს, თუმცა ეს ტენდენცია მანამდე შეიმჩნეოდა.

თუ მანამდე მმართველი „ქართული ოცნების“ წარმომადგენლები მკვეთრად უარყოფდნენ დასავლეთიდან მომდინარე კრიტიკას და თავს ესხმოდნენ მის გამომთქმელ ცალკეულ პოლიტიკოსებს, ახლა მთლიანად დასავლეთი, გარკვეულ ასპექტებში მაინც, მტრად მოიაზრება. მმართველმა პარტიამ შექმნა და გაავრცელა შეთქმულების თეორია, რომლის თანახმადაც არსებობს ფარული შეთანხმება კოლექტიურ დასავლეთს, უკრაინის ხელისუფლებასა და საქართველოს ოპოზიციას შორის საქართველოს უკრაინის ომში ჩათრევის და/ან სახელმწიფო გადატრიალების მოწყობის მიზნით. საქართველოს პოლიტიკის ნებისმიერი კრიტიკა დასავლური დემოკრატიების თუ შიდა მოთამაშეების მხრიდან ამ შეთქმულების ნაწილად განიხილება. კერძოდ, „ქართული ოცნების“ ლიდერები ამით ხსნიან ევროკავშირის გადაწყვეტილებას, საქართველოსთვის ამ ეტაპზე წევრობის სტატუსი არ მიენიჭებინა.

რაც შეეხება შიდაპოლიტიკურ განზომილებას, ომს თვისობრივად არაფერი შეუცვლია, მაგრამ მან კიდევ უფრო გააღრმავა ტოქსიკური პოლარიზაციის და დემოკრატიის უკანდახევის უკვე არსებული ტენდენციები. ხელისუფლება ნებისმიერ საშინაო კრიტიკოსს „ომის პარტიის“ მხარდამჭერს უწოდებს. მეორეს მხრივ, თუ მანამდე ოპოზიციის და სამოქალაქო საზოგადოების მხოლოდ ერთი ნაწილი სდებდა ბრალს ხელისუფლებას შეფარულად პრორუსულ პოზიციაში, დღეს ეს ხელვა ფართოდ გავრცელებული გახდა და მას ზოგიერთი საერთაშორისო ანალიტიკოსიც იზიარებს.

შინაარსი

მოკლე შეჯამება

1. საწყისი ვითარება: პოლიტიკური ფონი რუსეთ-უკრაინის ომის წინა პერიოდში

2. საქართველოს რეაქცია რუსეთის აგრესიაზე უკრაინის მიმართ და მისი ურთიერთობა საერთაშორისო დემოკრატიულ თანამეგობრობასთან

3. განსხვავებული დამოკიდებულებები რუსეთ-უკრაინის ომის მიმართ და მათი გავლენა შიდაპოლიტიკურ სიტუაციაზე

4. დასკვნები და რეკომენდაციები

დანართი: ქართველ ექსპერტებს საქართველოს ხელისუფლების პრო-დასავლური ორიენტაციის არ სჯერათ და პესიმისტურად უყურებენ ცვლილების პერსპექტივას

მიუხედავად მუდმივი ანტიდასავლური რიტორიკისა, ხელისუფლება უარს არ ამბობს დეკლარირებულ პროდასავლურ კურსზე და აცხადებს მზაობას, შეასრულოს ევროკავშირის რეკომენდაციები, რომლებიც ევროკავშირის წევრობის კანდიდატად ცნობის წინაპირობაა. მაგრამ მისი ზოგადი პოზიცია ეჭვის ქვეშ აყენებს ევროკავშირის რეკომენდაციების შესრულების ან დემოკრატიული პროგრესის მიმართულებით რაიმე ნაბიჯის გადადგმის პერსპექტივას. ქვეყანა იმ საფრთხის წინაშე დგას, რომ შეუქცევადად დაკარგოს ევროინტეგრაციის ისტორიული შანსი. საქართველოს ოპოზიციას და სამოქალაქო საზოგადოებას დასჭირდება სისტემური, გაბედული და მიზანსწრაფული ქმედებები ამ შემაშფოთებელი ტენდენციის გადასატეხად. მაგრამ ჯერჯერობით არც ისინი ჩანან მზად ამ ამოცანის გადასაწყვეტად.

ამ პოლიტიკის ნარკვევის მიზანი ხსენებული ტენდენციების გაანალიზება და, არსებულ ვითარებაში, სასურველი სამოქმედო სტრატეგიის დასახვაა. მას დანართის სახით თან ახლავს ორი საექსპერტო კვლევის შედეგი, რომლებიც 2022 წლის მაისში და აგვისტოში ჩატარდა.

© 2022 მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი
თბილისი, 0154 აკაკი წერეთლის 72; www.cipdd.org
კონტაქტი: info@cipdd.org; +995 32 2355154

პოლიტიკის ნარკვევი მომზადდა დემოკრატიის ეროვნული ფონდის (აშშ) ფინანსური დახმარებით. მისი ავტორია
გია ნოღია, ვერონიკა ჭკადუას მონაწილეობით. ტექსტი არ გამოხატავს დემოკრატიის ეროვნული ფონდის აზრს.

ნარკვევის მომზადებისას ჩატარდა პოლიტიკის ქართველ ექსპერტთა ორი გამოკითხვა, რომელთა ანგარიში თან
ახლავს ამ დოკუმენტს.

1. საფყისი ვითარება: პოლიტიკური ფონი რუსეთ-უკრაინის ომის წინა პერიოდში

ვითარება, რომელშიც საქართველო უკრაინის ომის დასაწყისისთვის იმყოფებოდა, შეიძლება შეფასდეს როგორც დემოკრატიული ინსტიტუტების ხანგრძლივი კრიზისი. ძნელია ცალსახად განვსაზღვროთ საწყისი მომენტი, როდესაც უკუსვლის ტენდენცია გამოიკვეთა, მაგრამ პოლიტიკურ ექსპერტებს შორის თითქმის არავინ დავობს, რომ სულ მცირე, ბოლო 2-3 წლის განმავლობაში საქართველოს მმართველობითი და პოლიტიკური სისტემა სულ უფრო შორდება დემოკრატიის ნორმებს. ამის პარალელურად, უარესდებოდა საქართველოს ურთიერთობა დემოკრატიულ საერთაშორისო თანამეგობრობასთან.¹

1.1. დემოკრატიის უკანდახვევის ტენდენცია

საქართველოს პოლიტიკური რეჟიმი არც ერთ ეტაპზე არ აკმაყოფილებდა დემოკრატიის მინიმალურ მოთხოვნებს. სხვადასხვა ხელისუფლების პირობებში ამის ყველაზე თვალსაჩინო გამოხატულებები იყო არასამართლიანი საარჩევნო გარემო, მმართველი პარტიის დომინანტი პოზიცია მმართველობის ყველა შტოში, მათ შორის მის მიერ სასამართალდაცვის სისტემის კონტროლი, პოლიტიკური პოლარიზაციის განსაკუთრებით ტოქსიკური ხასიათი, პოლიტიკური პარტიების სისტემის ზოგადი სტრუქტურული სისუსტე და ა.შ. 2012 წელს „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ ამას დამატა ოპონენტების შერჩევითი პოლიტიკური დენისთვის სამართალდაცვის სისტემური გამოყენება და არაფორმალური მმართველობა, რაც „ქართული ოცნების“ დამარსებელის, ხშირად „ოლიგარქად“ წოდებული მილიარდერი ბიძინა ივანიშვილის განსაკუთრებულ როლს გულისხმობს: 2013 წელის ოქტომბერში პრემიერ მინისტრის პოსტიდან გადადგომის შემდეგ ის არ იკავებს სახელმწიფო თანამდებობებს, მაგრამ მმართველი პარტიის პოლიტიკის ფაქტობრივ განმსაზღვრელად ითვლება.

ამ ფონზე, ბოლო წლებში დამატებით გამოიკვეთა ახალი ნეგატიური ტენდენციები, მათ შორის:

- (1) *პარლამენტის, როგორც წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ძირითადი ინსტიტუტის, როლის და ლეგიტიმურობის შემცირება.* ეს დაიწყო ოპოზიციის გადაწვევით, არ მიეღო 2020 წლის არჩევნების შედეგის ლეგიტიმურობა და უარი განეცხადებინა პარლამენტში შესავლაზე. მართალია, შემდეგ თითქმის ყველა ოპოზიციურმა პარტიამ უარი თქვა ბოიკოტის პოლიტიკაზე, მათი საპარლამენტო მუშაობა მაინც არასრულფასოვანი რჩება, მათ შორის

იმიტომაც, რომ იმავე ოპოზიციამ 2020 წლის პარლამენტი თავდაპირველად არალეგიტიმურად გამოაცხადა და ამის შემდეგ გაუჭირდა, ნორმალურ საპარლამენტო ცხოვრებას დაბრუნებოდა. სოციალურ ქსელებში ოპოზიციის აქტიური მხარდამჭერებისგან პერიოდულად ისმის მოწოდებები, ოპოზიცია ბოიკოტის რეჟიმს დაუბრუნდეს.

- (2) *ხელისუფლების გაზრდილი შეუწყნარებლობა ოპონენტების მიმართ.* თუმცა „ქართული ოცნების“ ხელისუფლება თავიდანვე ეჭვქვეშ აყენებდა პოლიტიკური ოპოზიციის ლეგიტიმურობას, ბოლო ხანებში მან ეს დამოკიდებულება გააგრძელა ყველა თავის კრიტიკოსზე, მათ შორის დამოუკიდებელ მედიაზე, სამოქალაქო საზოგადოებაზე² და ზოგიერთ საჯარო ინსტიტუტზეც კი, რომელიც მმართველი პარტიის კონტროლს არ დაექვემდებარა (როგორცაა სახალხო დამცველი,³ ან პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამსახური⁴). თითქმის შეწყდა ხელისუფლების კონტაქტები სამოქალაქო საზოგადოებასთან; იშვიათი გამონაკლისის გარდა, ხელისუფლების წარმომადგენლები მონაწილეობას აღარ იღებენ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზებულ ღონისძიებებში.

სხვადასხვა ხელისუფლების პირობებში დემოკრატიის ნაკლებობის ყველაზე თვალსაჩინო გამოხატულებები იყო არასამართლიანი საარჩევნო გარემო, მმართველი პარტიის დომინანტი პოზიცია მმართველობის ყველა შტოში, მის მიერ სასამართალდაცვის სისტემის კონტროლი, პოლიტიკური პოლარიზაციის ტოქსიკური ხასიათი, პოლიტიკური პარტიების სისტემის ტრუქტურული სისუსტე.

ამგვარი დამოკიდებულების განსაკუთრებით თვალსაჩინო გამოხატულებად იქცა 2021 წლის 5 ივლისის მოვლენები, როდესაც ხელისუფლების რიტორიკამ არაპირდაპირ წაახალისა ულტრამემარჯვენე ექსტრემისტების მასობრივი ძალადობა ჟურნალისტების და სამოქალაქო აქტივისტების მიმართ, რის შედეგად 50 ადამიანი დაშავდა. ერთი ჟურნალისტი შემდეგ გარდაიცვალა (დიდი ალბათობით, მიყენებული ტრავმებისგან). ამის შემდეგ, მხოლოდ თავდამსხმელთა მცირე რაოდენობა დასაჯეს, ხოლო ხელისუფლების წარმომადგენლები, თავის საჯარო გამონათქვამებში, აღნიშნულ მოვლენებზე ბრალს ჟურნალისტების და სამოქალაქო აქტივისტების პროვოკაციულ ქმედებებზე ავრცელებდნენ.⁵

- (3) *დემოკრატიული რეფორმების გატარების ნების არქონა.* თავისი მმართველობის პირველ პერიოდში ქართული ოცნების ხელისუფლებამ მოახდინა საკანონმდებლო ცვლილებები, რომელთაც ბევრი დამკვირვებელი დემოკრატიის მიმართულებით გადადგმულ ნაბიჯად აფასებდა. ეს შეეხებოდა საარჩევნო სისტემას, მართლმსაჯულების სფეროს და სხვ. თუმცა ამ რეფორმების ზოგადი შედეგები საკამათოა,

თვით მათი გატარების ფაქტი დემოკრატიის სფეროში გარკვეული პროგრესის მიღწევის ნებას წარმოაჩენდა. ბოლო წლებში ამგვარი რეფორმებიც შეჩერდა. განსაკუთრებით მძაფრ კრიტიკას იწვევს მართლმსაჯულების სფეროს მდგომარეობა.⁶

(4) *ოპოზიციის დასუსტება*. ოპოზიციის რადიკალიზებული სტრატეგიის მარცხმა, რომელიც პარლამენტის ბოიკოტსა და მიხეილ სააკაშვილის განთავისუფლების მოთხოვნით გამართული აქციების წარუმატებლობაში გამოიხატა, მის მომხრეებში დემორალიზაცია გამოიწვია. ოპოზიცია საზოგადოებას ვერ წარუდგენს მისთვის გასაგებ სტრატეგიას. შეიმჩნევა ლიდერობის კრიზისი მთავარ ოპოზიციურ პარტიაში, ერთიან ნაციონალურ მოძრაობაში, სადაც პარტიის აქტიური მხარდამჭერები ხშირად უნდობლობას უცხადებენ არსებულ ლიდერებს. მეორეს მხრივ, 2020 წლის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ შესამჩნევად შესუსტდა ე.წ. „მესამე“ პარტიების მხარდაჭერა.

ყოველივე ეს აისახა საქართველოში დემოკრატიის ხარისხის გაუარესებულ შეფასებებზე ავტორიტეტული საერთაშორისო კვლევითი ორგანიზაციების მხრიდან.⁷ ამ შეფასებას ქართული საზოგადოებაც იზიარებს: 2022 წლის აგვისტოს გამოკითხვით, 62% პროცენტი საქართველოს დემოკრატიად არ მიიჩნევდა და მხოლოდ 30% აღიქვამდა სისტემას დემოკრატიულად. ეს ყველაზე პესიმისტური მაჩვენებელია ბოლო 12 წლის განმავლობაში.⁸ ამავე დროს, ქართული საზოგადოების კრიტიკულ ნაწილში შეიმჩნევა პესიმიზმი ქვეყანაში დემოკრატიის პროგრესის პერსპექტივის მიმართ.

1.2. დემოკრატიული საერთაშორისო თანამეგობრობისგან დაშორების ტენდენცია

„ქართული ოცნება“ ხელისუფლებაში ევროპული და ევრო-ატლანტიკური ინტეგრაციის გაღრმავების დაპირებით მოვიდა, თუმცა ამ პოლიტიკის რუსეთთან ურთიერთობის დარეგულირებასთან შეთავსებასაც ვარაუდობდა. მისი მმართველობის პირველმა წლებმა დამკვირვებელთა დიდ ნაწილს შეუქმნა შთაბეჭდილება, რომ ის ამ სტრატეგიის ერთგული იყო. საქართველომ ხელი მოაწერა ევროკავშირთან ასოცირების ხელშეკრულებას, მიიღო შენგენის ქვეყნებში მოგზაურობისთვის უვიზო რეჟიმი, წარმატებით ატარებდა რეფორმებს, რომლებიც ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულების შესრულებაზე იყო მიმართული.⁹ პარალელურად, შედარებით ნაკ-

ლებ დაძაბული გახდა ურთიერთობა რუსეთის ფედერაციასთან, რაც უფრო თავშეკავებული რიტორიკით და ეკონომიკური ურთიერთობების გაღრმავებით გამოიხატა. დასავლეთი, ზოგადად, წარმატებულად თვლიდა ამ პოლიტიკას.

მაგრამ დემოკრატიის უკანდახევის წინა მონაკვეთში აღწერილმა ტენდენციამ საქართველოს დასავლელ პარტნიორთა მხრიდან გახშირებული კრიტიკა გამოიწვია. ადრე ხელისუფლება ასეთ კრიტიკას კორექტულად ხვდებოდა, თუმცა ყოველთვის არ ეთანხმებოდა. ბოლო წლებში ეს შეიცვალა. საქართველოს ხელისუფლება სულ უფრო ნაკლებად იწყნარებს დემოკრატიული თანამეგობრობიდან მომდინარე კრიტიკას და დასავლელი პარტნიორების მიმართ უადრესად მკვეთრ განცხადებებს არ ერიდება.¹⁰

მმართველი პარტიის გამოსვლა ოპოზიციურ პარტიებთან დადებული ხელშეკრულებიდან, რომელიც ევროკავშირის საბჭოს თავმჯდომარის, შარლ მიშელის პირადი წარმომადგენლის შუამავლობით დაიდო,¹¹ მისი უარი ევროკავშირის შეღავათიან კრედიტზე (რომლის გაცემასაც, როგორც შემდეგ გაირკვა, თავად ევროკავშირი არ აპირებდა, რადგან საქართველოს ხელისუფლებამ საჭირო რეფორმები არ გაატარა)¹² საქართველოს ხელისუფლებასა და მის დასავლელ პარტნიორებთან ურთიერთობის გაციების თვალსაჩინო ნიშნები იყო.

ცხადია, არც ერთ ხელისუფლებას არა აქვს ვალდებულება, პარტნიორების რეკომენდაციები მიიღოს. აპრიორი არ უნდა ჩავთვალოთ, რომ ევროკავშირისგან ან სხვა დასავლელი პარტნიორებისგან მომდინარე რჩევები ყოველთვის სწორია და საქართველოს ინტერესებს შეესაბამება. მაგრამ ის, რაც ბოლო პერიოდში გამოიკვეთა, არის სულ უფრო მკაფიო განსხვავებები საქართველოს ხელისუფლებასა და დასავლელ პარტნიორებს შორის ფუნდამენტური ღირებულებების დონეზე. ამის შედეგად, დასავლეთის სხვადასხვა დონის წარმომადგენლებისგან სულ უფრო ხშირად გვესმის, რომ მათ აღარ იციან, საით მიდის საქართველო,¹³ ანუ დაკარგეს იმის რწმენა, რომ ევროპული ტიპის დემოკრატია საქართველოს არჩევანია.

ეს ორი განზომილება – დემოკრატიის უკანდახევა და დასავლელ პარტნიორებთან ურთიერთობის გაუარესება – საქართველოს შემთხვევაში ერთი მედლის ორი მხარეა. იმ პირობებში, როდესაც ქვეყნის განუვითარებელი დემოკრატიული ინსტიტუტები ვერ აწონასწორებენ მმართველი პარტიის დომინანტ პოზიციას, დასავლეთის გავლენა, ნაწილობრივ მაინც, ამის კომპენსაციას ახდენს. საქართველოს ხელისუფლების ქცევაზე დასავლეთის გავლენის შესუსტება მოასწავებს, რომ მისი ავტორიტარული მიდრეკილებების მოთოკვა უფრო რთული გახდება.

ბოლო პერიოდში გამოიკვეთა სულ უფრო მკაფიო განსხვავებები საქართველოს ხელისუფლებასა და დასავლელ პარტნიორებს შორის ფუნდამენტური ღირებულებების დონეზე.

2. საქართველოს რეაქცია რუსეთის აგრესიაზე უკრაინის მიმართ და მისი ურთიერთობა საერთაშორისო დემოკრატიულ თანამეგობრობასთან

ომმა პარადოქსული გავლენა მოახდინა ურთიერთობაზე საქართველოსა და საერთაშორისო დემოკრატიულ თანამეგობრობას შორის. ომის კონტექსტში საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება, შეეტანა განაცხადი ევროკავშირის წევრობაზე, რაც ლოგიკურად გულისხმობს მეტ დაახლოებას ევროკავშირთან და ზოგადად დასავლეთთან. მეორეს მხრივ, სწორედ ომის ფონმა მისცა სტიმული ურთიერთობის უპრეცედენტო გაუარესებას საქართველოსა და დემოკრატიულ საერთაშორისო თანამეგობრობას შორის.

ომამდე, ევროკავშირი უარს ამბობდა ევროპული პარტნიორობის ქვეყნებისთვის წევრობის პერსპექტივის განხილვაზე, მაშინ როდესაც ევროკავშირის ასოცირებული წევრები – მოლდოვა, უკრაინა და საქართველო (ევროკავშირთან მიმართებაში, ამ სამ ქვეყანას სშირად „ტრიოდ“ მოიხსენიებდნენ¹⁴), დაჟინებით ითხოვდნენ მათი ევროპული იდენტობის აღიარებას და მათთვის ევროკავშირის წევრობის თუნდაც ზოგადი შესაძლებლობის დაშვებას. რუსეთის აგრესიამ, უკრაინის გმირულმა წინააღმდეგობამ და ამ ქვეყნის მიმართ ევროპელების სოლიდარობამ ეს ვითარება არსებითად შეცვალა: ევროკავშირმა გადაწყვიტა, უკრაინის წევრობის განაცხადი განეხილა.¹⁵

ამან ტრიოს დანარჩენი ორი წევრის, მოლდოვასა და საქართველოს, გეგმებზეც მოახდინა გავლენა. ომამდე საქართველოს ხელისუფლება აცხადებდა, რომ ის 2024 წლისთვის აპირებდა ევროკავშირში განაცხადის შეტანას. ჯერ კიდევ 1 მარტს მმართველი პარტიის თავმჯდომარემ, ირაკლი კობახიძემ, უარყო ოპოზიციის შეთავაზება, რომ საქართველოს, უკრაინის კვალად, წევრობის განაცხადი დაქარაუბრულად შეეტანა და გაიმეორა, რომ ეს მხოლოდ 2024 წელს მოხდებოდა.¹⁶ მაგრამ ორი დღის შემდეგ პრემიერ-მინისტრმა ლარიბაშვილმა განაცხადს ხელი მოაწერა.¹⁷ უცნობია, კერძოდ რამ შეაცვლევინა გადაწყვეტილება საქართველოს ხელისუფლებას, თუმცა ეს მოლდოვასთან და/ან ევროკავშირთან შეთანხმებით შეიძლებოდა მომხდარიყო, რადგან ამ ორმა ქვეყანამ განაცხადი ერთსა და იმავე დღეს შეიტანა.¹⁸

ომის კონტექსტის გათვალისწინებით, ევროკავშირმა შემჭიდროვებულ ვადებში განიხილა სამი ქვეყნის განაცხადი. ივნისის ბოლოს ევროკავშირის საბჭომ, ევროკომისიის რეკომენდაციებზე დაყრდ-

ნობით, საქართველოსთვის მეტად არასასიამოვნო გადაწყვეტილება მიიღო: უკრაინას და მოლდოვას კანდიდატის სტატუსი მიენიჭა, ხოლო საქართველოს საკითხი გადაიდო, რადგან მას „ჯერ კიდევ შესასრულებელი ჰქონდა საშინაო დავალებები“. საქართველოს მიენიჭა ზოგადი ევროპული პერსპექტივა – ომამდე ეს დიდი მიღწევა იქნებოდა, მაგრამ ახალ კონტექსტში ევროკავშირის გადაწყვეტილება საქართველოს „ტრიოდან“ გარიცხვას და მისი სტატუსის დაქვეითებას ნიშნავდა.¹⁹ მართალია, ომის გამო უკრაინა განსაკუთრებულ შემთხვევას შეადგენდა, მაგრამ საქართველოსთვის განსაკუთრებით მტკივნეული იყო, რომ მოლდოვის უკანაც დააყენეს.

ომის კონტექსტში საქართველოს ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება, შეეტანა განაცხადი ევროკავშირის წევრობაზე. მეორეს მხრივ, სწორედ ომის ფონმა მისცა სტიმული ურთიერთობის უპრეცედენტო გაუარესებას საქართველოსა და დემოკრატიულ საერთაშორისო თანამეგობრობას შორის.

ამით საქმე არ სრულდება: ევროკავშირი გეგმავს, დაუბრუნდეს საქართველოს განაცხადის განხილვას მას შემდეგ, რაც საქართველო თავის „საშინაო დავალებას“, ანუ ევროკომისიის შემუშავებულ თორმეტ რეკომენდაციას შეასრულებს.²⁰ ეს სადღაც 2023 წელს უნდა მოხდეს.²¹

რატომ არ მისცეს საქართველოს ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსი? წლების განმავლობაში, საქართველო „ტრიოს“ მოწინავე წევრად ითვლებოდა, განსაკუთრებით კორუფციასთან ბრძოლის თვალსაზრისით. „ქართული ოცნების“ საწყისი ახსნა ის იყო, რომ მთავარი როლი გეოგრაფიამ შეასრულა, თორემ ქვეყნების დამსახურებიდან გამომდინარე, ევროკავშირს არავითარი საფუძველი არ ჰქონდა, უკრაინისა და მოლდოვისთვის უპირატესობა მიენიჭებინა საქართველოსთან შედარებით.²² ის დაეყრდნო საფრანგეთის პრეზიდენტის, ემანუელ მაკრონის განცხადებას, რომელმაც მხარი დაუჭირა კანდიდატის სტატუსის მინიჭებას უკრაინისა და მოლდოვისთვის და არა საქართველოსთვის და ეს სწორედ გეოგრაფიის მოსაზრებით გაამართლა.²³

გულუბრყვილო იქნებოდა, გამოგვერიცხა გეოგრაფიის მნიშვნელობა ზოგადად პოლიტიკაში და, კერძოდ, ევროკავშირის გაფართოებასან დაკავშირებულ საკითხებში. მაგრამ არც ევროკომისიას და არც ევროსაბჭოს არ უხსენებია გეოგრაფია, როგორც მიზეზი, რის გამოც საქართველოსთვის წევრობის სტატუსის მინიჭება საჭიროდ არ ჩათვალა. იმით, რომ საქართველოს ევროპული პერსპექტივა გაუხსნა და კანდიდატის სტატუსის საკითხი შედარებით მცირე ხნით გადადო და არა უპირობოდ უარყო, მან თვალსაჩინოდ გამორიცხა გეოგრაფიული ფაქტორის გადამწყვეტი მნიშვნელობა.

რაც გინდა სავარაუდო ფარული მოტივები მივაწეროთ ევროკავშირის ლიდერების გადაწყვეტილებას, ევროკავშირის სრული საფუძველი ჰქონდა, ის ქვეყნის მიღწევების ამსახველ მაჩვენებლებზე დაემყარებინა, განსაკუთრებით დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების სფეროში. ამის დასაწახად, დაუბრუნდეთ ქვეყნების მაჩვენებლებს დემოკრატიის რეიტინგებში.²⁴ 2017 წლის ჟურნალ „ეკონომისტის“ „დემოკრატიის ინდექსი“ როგორც მოლდოვა, ისე საქართველო „ჰიბრიდული რეჟიმების“ კატეგორიაში სვდებოდა და თითქმის იდენტური შეფასებები ჰქონდა (შესაბამისად, 5.94 და 5.93, რითაც ისინი 78-ე და 79-ე ადგილებს იკავებდნენ). 2021 წლისთვის, მოლდოვამ უფრო მაღალ, „ნაკლები დემოკრატიების“ კატეგორიაში გადაინაცვლა (შეფასება – 6.10, 69-ე ადგილი), მაშინ როდესაც საქართველოს შეფასებაც და რანგიც საგრძობლად დაქვეითდა (შესაბამისად, 5.12 და 91). მიმდინარე ტენდენციების გათვალისწინებით მოსალოდნელია, ეს განსხვავება კიდევ უფრო გაიზარდოს. საქართველოსთან ასოცირების შეთანხმების შესრულების შესახებ 2022 წლის ანგარიშში ევროკომისიამ აღნიშნა, რომ განხორციელდა ცალკეული წარმატებული რეფორმები, მაგრამ, ამავე დროს, იყო „უკუსვლა სამართლის უზენაესობის, მმართველობის და ადამიანის უფლებების საკვანძო სფეროებში.“²⁵ ევროკავშირის მხრიდან მეტად არალოგიკური იქნებოდა, კანდიდატის სტატუსი მიენიჭებინა ქვეყნისთვის, როდესაც ის რამდენიმე წლის განმავლობაში დემოკრატიის დაქვეითების მყარ ტენდენციას ავლენს და მის შექცევას არ ცდილობს.

ზოგადად ითვლება, რომ ევროინტეგრაციის პროცესი ძლიერი სტიმულია დემოკრატიული რეფორმების გასატარებლად: ამის მაგალითია 2000-იანი წლების დასაწყისი, როდესაც ცენტრალური ევროპის ყოფილი კომუნისტური ქვეყნები ევროკავშირის წევრობისთვის ემზადებოდნენ. ბუნებრივი იქნებოდა მოლოდინი, რომ ევროკავშირის წევრობის განაცხადის შეტანის შემდეგ „ქართული ოცნება“ შეეცდებოდა, აემადლებინა თავისი, როგორც დემოკრატიული მისწრაფებების მქონე ქვეყნის იმიჯი და ევროპელი პოლიტიკური მოთამაშეები დემოკრატიული ნორმების ერთგულებას მიადრწმუნებინა. მაგრამ საპირისპირო მოხდა.

განსხვავებულმა დამოკიდებულებებმა უკრაინის ომის მიმართ კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახადა ღირებულებითი ნაპრალი „ოცნების“ ხელისუფლებასა და დასავლეთს, აგრეთვე მასსა და ქართული საზოგადოების დიდ ნაწილს შორის.

ნიკა გვარამიას, ქვეყნის ყველაზე პოპულარული დამოუკიდებელი ტელე-არხის დამფუძნებლის და მმართველის დაპატიმრებამ²⁶ განსაკუთრებით მკაფიოდ აჩვენა, რომ ხელისუფლება არა მარტო აგრძელებს ოპონენტების დევნას, არამედ უგულვებელყოფს საშინაო და საერთაშორისო საზოგადოებრივ აზრს. დამოუკიდებელმა ანალი-

ტიკოსებმა გვარამიას წინამდებე წამოყენებულ სამართლებრივ ბრალდებებს უსაფუძვლო უწოდეს და საქმე პოლიტიკური ოპონენტების დევნის გამოკვეთილ ნიმუშად დაინახეს.²⁷

ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ პოლიტიკურად მოტივირებული დევნა, რაც თავისთავად უზარმაზარი პრობლემაა, არამედ შერჩეული დროც. „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებამ ეს, რბილად რომ ვთქვათ, უაღრესად საკამათო ნაბიჯი გადადგა იმ პერიოდში, როდესაც ყველაზე უფრო მეტი მოტივი უნდა ჰქონოდა, დემოკრატიისა და ადამიანის უფლებების ნორმების მიმართ თავისი ერთგულების დემონსტრაცია მოეხდინა. მისმა გადაწყვეტილებამ (იმის გათვალისწინებით, რომ არა გვაქვს საფუძველი, სასამართლო ვერდიქტის დამოუკიდებლობა ვიწამოთ) აჩვენა, რომ ხელისუფლებას არა მხოლოდ ყველაფერი არ გაუკეთებია თავისი მიზნის – ქვეყნისთვის ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის – მისაღწევად, არამედ სერიოზულად არ ეკიდებოდა ამ ამოცანას ან, შესაძლოა, საკუთარი განაცხადის შეგნებულ საბოტაჟსაც კი ეწეოდა.²⁸

ეს მიანიშნებს ღრმა ნაპრალებზე, რაც „ოცნების“ ხელისუფლების ხედვასა და მიდგომებს გამოყოფს იმ ნორმებისა და ღირებულებებისგან, რაზეც დასავლური დემოკრატიები დგას. ამის ერთ-ერთი გამოსატყულება ისიცაა, რომ მმართველი პარტია არც კი აღიარებს ქართულ პოლიტიკურ სისტემაში პრობლემების არსებობას: მისი თავმჯდომარის, ირაკლი კობახიძის აზრით, დემოკრატიის ხარისხი საქართველოში ძალიან მაღალია, პრობლემა მხოლოდ ისაა, რომ ეკონომიკის განვითარების ტემპი მას ვერ ეწევა.²⁹ ამ ხედვიდან გამომდინარე ბუნებრივია, რომ ხელისუფლება დემოკრატიის განვითარების ახალი სერიოზული ინიციატივებით არ გამოდის.

განსხვავებულმა დამოკიდებულებებმა უკრაინის ომის მიმართ კიდევ უფრო თვალსაჩინო გახადა ღირებულებითი ნაპრალი „ოცნების“ ხელისუფლებასა და დასავლეთს, აგრეთვე მასსა და ქართული საზოგადოების დიდ ნაწილს შორის (ამაზე ამ ნარკვევის შემდეგ მონაკვეთში). ხელისუფლებამ ომის მიმართ იმთავითვე გაორებული პოზიცია დაიკავა. ერთი მხრივ, მან გააკეთა ზოგადი განცხადებები უკრაინის მხარდასაჭერად, გაეროში ხმა მისცა რუსეთის აგრესიის დამგმობ რეზოლუციას,³⁰ გააგზავნა უკრაინაში ჰუმანიტარული დახმარება, ღია კარი გაუხსნა საქართველოში ჩამოსულ უკრაინელ ლტოლვილებს და ა.შ. ამავე დროს, მან კატეორიულად გამორიცხა რუსეთის წინააღმდეგ რაიმე სახის ეკონომიკური სანქციებისთვის მიერთება;³¹ აფრენის საშუალება არ მისცა თვითმფრინავს, რომლითაც ქართველი მოხალისე მებრძოლები უკრაინაში უნდა გამგზავრებულიყვნენ;³² მმართველმა პარტიამ უარი თქვა, პარლამენტში მიეწვია უკრაინის პრეზიდენტი ვოლოდიმირ ზელენსკი

მაშინ, როცა მან მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის პარლამენტებს მიმართა.³³

რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, ხელისუფლების რიტორიკა ხშირად არამეგობრული იყო უკრაინის მიმართ და არსებითად შორდებოდა დემოკრატიული საერთაშორისო თანამეგობრობის შეფასებებს. პრემიერ-მინისტრმა ირაკლი ლარიაშვილმა ირიბად გაავრცელა ომზე პასუხისმგებლობა უკრაინის ხელისუფლებაზე იმის თქმით, რომ „უკრაინამ ომი თავიდან ვერ აიცილა“; მანვე განაცხადა, რომ საერთაშორისო სანქციებს რუსეთის წინააღმდეგ შედეგი არ ექნებოდა.³⁴

ომის პირველ დღეებში გასაგები იყო სკეპტიციზმი, რომ უკრაინა რუსეთის აგრესიასთან გამკლავებას შეძლებდა. ამითვე შეიძლება ავსხნათ ხელისუფლების ფრთხილი რეაქცია, რომელიც საკუთარი ქვეყნის უსაფრთხოებას პირველ ადგილზე აყენებდა. საქართველო, ისევე როგორც მოლდოვა, რუსეთის აგრესიის მორიგი სამიზნე შეიძლებოდა გამხდარიყო და დასავლეთს არ ჰქონდა რესურსები ამის თავიდან ასაცილებლად, ისევე, როგორც მან უკრაინაში რუსეთის აგრესიის თავიდან აცილება ვერ შეძლო. საქართველო და მოლდოვა ნატოს წევრ ქვეყნებზე ნაკლებ დაცულები იყვნენ და მეტი თავშეკავება მართებდათ. გარდა ამისა, რუსეთთან ეკონომიკური კონტაქტების სრული გაწყვეტა საქართველოს ეკონომიკას უფრო მძიმე დარტყმას მიაყენებდა, ვიდრე ევროპული ქვეყნებისას, თუმცა სერიოზული ტკივილი ამ უკანასკნელებსაც მიაღწა. რუსეთის წინააღმდეგ ეკონომიკური სანქციების გამოყენებაზე მოლდოვაც დიდხანს ფეხს ითრევდა, თუმცა კანდიდატის სტატუსი მაინც მიიღო. დასავლელი პოლიტიკოსებისა და დიპლომატების უმრავლესობა აღიარებდა, რომ ამ ქვეყნებს სერიოზული მიზეზები ჰქონდათ თავშეკავებისთვის.

ეს არგუმენტები, რასაც „ოცნება“ და მისი მომხრეები თავისი მიდგომის გასამართლებლად იყენებენ, თავისთავად ვალიდურია, მაგრამ არასაკმარისი. პრობლემა იმაშია, რომ უკრაინის ომის მიმართ „ოცნების“ რიტორიკის და მისი გადაღმული ნაბიჯების ერთობლიობა დიდადაა აცდენილი საერთაშორისო დემოკრატიული თანამეგობრობის კონსენსუსს. სხვა ყველაფერთან ერთად, ეს გამოჩნდა ხელისუფლების უკიდურესად არამეგობრულ რიტორიკაში უკრაინის მთავრობის მიმართ, რაც თანდათან დასავლეთის წინააღმდეგ შეტევებში გადაიზარდა.

ეს შეტევები ძირითადად ტრიალებს შეთქმულების თეორიის გარშემო, რომლის თანახმადაც დასავლეთი, ამერიკის შეერთებული შტატების ხელმძღვანელობით და უკრაინის მთავრობასთან და ქართულ ოპოზიციასთან შეთანხმებით, საქართველოს ომში ჩათრევას ცდილობს. ამ თეორიას საწყისი ბიძგი მისცა ზოგი უკრაინელი ოფიციალური პირის გამონათქვამებმა, რომელთა

თანახმადაც საქართველოს მიერ რუსეთის წინააღმდეგ მეორე ფრონტის გახსნა უკრაინისთვის მომგებიანი იქნებოდა (ამაში იგულისხმებოდა, რომ საქართველოს შეეძლო, ოკუპირებული რეგიონებიდან რუსეთის ჯარების გასვლით ესარგებლა და მათზე კონტროლის დამყარება ეცადა).³⁵ საქართველოში არც ერთ პოლიტიკურ ჯგუფს ამ იდეისთვის მხარი არ დაუჭერია. ამის მიუხედავად, ხელისუფლება ალაპარაკდა ფარულ შეთანხმებაზე უკრაინის ხელისუფლებასა და ქართულ ოპოზიციას შორის საქართველოს ომში ჩათრევის მიზნით.³⁶ საბოლოოდ, ხელისუფლებამ ეს მთავარ თემად აქცია უკრაინის ხელისუფლებასთან, შიდა ოპოზიციასთან და დასავლეთთან ურთიერთობაში.

ხსენებული თეორია მედიაში „ქართული ოცნების“ სუროგატებმა უფრო გააფართოვეს და კონკრეტული დეტალებით გაამდიდრეს,³⁷ ხოლო ხელისუფლების წარმომადგენლებმა, სულ მცირე, ირიბად დაადასტურეს.³⁸ მის თანახმად, შეერთებული შტატების მთავრობა ხელმძღვანელობს საერთაშორისო შეთქმულებას საქართველოს ომში ჩათრევის მიზნით. შეთქმულების ნაწილია ევროკავშირი და შვეიცარიის საბანკო სისტემა, წარმოდგენილი ბანკით Credit Suisse, რომელთანაც ბიძინა ივანიშვილს სასამართლო დავა აქვს. თეორიის მიხედვით, აშშ იყენებს შვეიცარიის ბანკს ივანიშვილზე ზეწოლის მოსახდენად, რათა ის ოფიციალურად დაუბრუნდეს ქვეყნის მართვას და ქვეყანა რუსეთის წინააღმდეგ ომში ჩართოს. ევროკავშირის უარი, საქართველოსთვის წევრობის კანდიდატის სტატუსი მიენიჭებინა, აგრეთვე აიხსნება იმით, რომ საქართველო საერთაშორისო ზეწოლას არ დაექვემდებარა და ომში არ ჩაერთო.³⁹

ანტი-დასავლური შეტევების ახალი ტალღა, ამჯერად მიმართული აშშ ელჩზე, კელი დეგნანზე, დაიწყო მას შემდეგ, რაც „ოცნების“ სამი დეპუტატი ფორმალურად გავიდა პარტიიდან, რათა საჯაროდ შეზღუდვების გარეშე ლაპარაკი შეძლებოდათ.⁴⁰ ამაში იგულისხმებოდა, რომ მმართველ პარტიას ეუხერხულებოდა დასავლეთის მთავრობების „ბნელ საქმეებზე“ ღიად ლაპარაკი, ამიტომ „განდგომილები“ ამ ამოცანას თავის თავზე აიღებდნენ (მოგვიანებით, მათ მეოთხე დეპუტატიც შეემატათ).⁴¹ ამ ჯგუფმა რამდენჯერმე საჯაროდ მიმართა ელჩ დეგნანს, რათა მას ესაუბრა ბიძინა ივანიშვილთან მარტში გამართულ კონფიდენციალურ შეხვედრაზე, სადაც მან, თითქოს, საქართველოს ომში ჩაბმა ითხოვა. ივანიშვილი, რომელსაც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში საჯაროდ პოლიტიკაზე არაფერი უთქვამს, გაავრცელა წერილობითი განცხადება, რომელშიც დაადასტურა ამ შეხვედრის ნამდვილობა, თუმცა მის შინაარსზე არაფერი თქვა. ამავე დროს, მან არაპირდაპირ დაადასტურა ხსენებული შეთქმულების თეორია იმის აღნიშვნით, რომ ნამდვილად არსებობდა საქართველოს ომში ჩათრევის სერიოზული საფრთხე, მაგრამ საქართველოს ხელისუფლების სიმტკიცის წყალობით ის ჯერჯერობით

ძირითადად დაძლეულია.⁴² ამის შემდეგ, ელჩმა დეგნანმა დაადასტურა, რომ ნამდვილად ჰქონდა ბიძინა ივანიშვილთან კონფიდენციალური შეხვედრა, მაგრამ საქართველოს ომში მონაწილეობა განხილული არ ყოფილა; მან გადაჭრით უარყო, რომ აშშ ხელისუფლებას რაიმე ინტერესი ჰქონდა, საქართველო ომში ჩაეთრია.⁴³ ამის მიუხედავად, განდგომილთა ჯგუფს არ შეუჩერებია შეტევები აშშ ელჩის წინააღმდეგ და ამტკიცებდა, რომ ის საქართველოს დესტაბილიზაციას ახდენდა იმით, რომ ხელისუფლებაში არაკონსტიტუციური მეთოდებით მოსვლის მოსურნე „რადიკალურ ოპოზიციას“ უჭერდა მხარს.⁴⁴

საქართველოს ხელისუფლებას არასოდეს ჰქონია ასეთი მტრული დამოკიდებულება საერთაშორისო დემოკრატიული თანამეგობრობის მიმართ.

„განდგომილთა“ განცხადებები მეტად უცნაური იყო და მათი ფორმულირებები რუსული პროპაგანდისას ჰგავდა. მაგრამ „ქართული ოცნების“ არც ერთ წარმომადგენელს დისტანცირება არ მოუხდენია მათი განცხადებების შინაარსისგან და არ გაუკრიტიკებიათ ისინი მათი განდგომისა და შემდგომი საქმიანობისთვის;⁴⁵ ეს მკვეთრ კონტრასტს ქმნის იმასთან, როგორ ეპყრობოდნენ ისინი მათ, ვინც პარტია სხვადასხვა დროს მართლაც დატოვა. მეტიც, პარტიის ლიდერები თავად აგრძელებდნენ დასავლეთის მიმართ ბრალდებების შემცველი განცხადებების კეთებას; მათ შორის იყო კრიტიკა ევროკავშირის ელჩის კარლ ჰარცელის მისამართით.⁴⁶ ყოველივე ეს მიანიშნებს, რომ ამ ჯგუფის მმართველი პარტიიდან გასვლა „ქართული ოცნების“ პოლიტიკური თამაშის ნაწილი იყო, თუმცა ამისთვის მეტად უჩვეულო მეთოდი შეირჩა.

მხოლოდ ვარაუდების კეთება შეიძლება იმაზე, თუ საბოლოოდ რა მიზანს ემსახურება ეს თამაში. მაგრამ, რაც არ უნდა ვიფიქროთ ამაზე, მთავარია შემაშფოთებელი ფაქტი, რომ საქართველოს ხელისუფლებას არასოდეს ჰქონია ასეთი მტრული დამოკიდებულება საერთაშორისო დემოკრატიული თანამეგობრობის მიმართ.

ქვეყანა ჭეშმარიტად ისტორიული შანსის დაკარგვის წინაშე დგას.

ეს ლეგიტიმურს ხდის კითხვას, რამდენად შორს შეიძლება წავიდეს საქართველო ამ გზაზე. ბუნებრივია შედარება უკრაინის პრეზიდენტის ვიქტორ იანუკოვიჩის 2013 წლის ნოემბერში გადადგმულ ნაბიჯთან, როდესაც მან ევროკავშირთან ასოცირების იდეაზე უარი თქვა რუსეთთან ურთიერთობის გაღრმავების სასარგებლოდ. ქართული ოპოზიციის ერთ ნაწილში ყოველთვის პოპულარული იყო იდეა, რომ ივანიშვილს რუსეთთან დაახლოების ფარული გეგმა აქვს, მაგრამ დღეს საერთაშორისო ანალიტიკოსებთან დაკავშირებით კი ჩვეულებრივი ხდება იმის თქმა, რომ საქართველოს დღევანდელი ხელისუფ-

ლება პრორუსულია.⁴⁷ დასავლელი ოფიციალური პირები, ბუნებრივია, უფრო თავშეკავებული არიან თავიანთ გამონათქვამებში, მაგრამ, როგორც უკვე ითქვა, ისინიც გამოხატავენ სკეპტიციზმს იმის მიმართ, რამდენად გამართლებულია, გავაგრძელოთ საუბარი საქართველოს პროდასავლურ ორიენტაციაზე.⁴⁸

ჯერჯერობით, ანალიტიკოსთა უმრავლესობა ნაკლებ საგარაუდოდ მიიჩნევს, რომ „ქართული ოცნება“ გადადგამს ისეთ დრამატულ ნაბიჯს, როგორც რუსეთის ბანაკში ღიად გადასვლაა. უფრო მოსალოდნელია, რომ ის ორმაგ თამაშს გააგრძელებს, ანუ შეინარჩუნებს დეკლარაციულ პრო-დასავლურ ორიენტაციას, მაგრამ შეახამებს მას ზემოთაღწერილ იმ ტენდენციებთან. კერძოდ, „ოცნებამ“ წარმოადგინა ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულების გეგმა, რათა ქვეყანა ევროკავშირის წევრობის კანდიდატი გახდეს.⁴⁹ პრემიერ-მინისტრ ღარიბაშვილის მიერ სექტემბერში გაკეთებული განცხადება, რომ ელჩ დეგნანის კრიტიკის შემდგომი „განვრცობა და გადაჭარბება არ შედის ქვეყნის ინტერესებში“ (თუმცა მას არ უარუყვია მანამდე გაკეთებული ბრალდებების შინაარსი) ადასტურებს, რომ „ოცნება“ განაგრძობს ბალანსირებას დასავლური ინტეგრაციის გაცხადებულ კურსსა და რუსეთის გულის მოგების ფაქტობრივ პოლიტიკას შორის.⁵⁰ სექტემბრის შუა რიცხვებში პრემიერ ღარიბაშვილის ვიზიტი გერმანიაში საქართველოს ევროპული ორიენტაციის კიდევ ერთ დემონსტრაციად იქცა.⁵¹

მაგრამ თუ მისი პოლიტიკა მხოლოდ ზედაპირულად შეიცვალა – ხელისუფლება კი ამაზე შორს წასვლის ნებას ჯერჯერობით არ ავლენს, – საეჭვოა, ევროკავშირის შემდეგი გადაწყვეტილება კანდიდატის სტატუსთან დაკავშირებით წინანდელზე უკეთესი აღმოჩნდეს. ქვეყანა ჭეშმარიტად ისტორიული შანსის დაკარგვის წინაშე დგას.

3. განსხვავებული დამოკიდებულებები რუსეთ-უკრაინის ომის მიმართ და მათი ბავლენა უიდაპოლიტიკურ სიტუაციაზე

ომის პირველი დღეებიდანვე საქართველოს ხალხის ღიად უმრავლესობამ უკრაინის მხარდასაჭერი პოზიცია გამოხატა. უმრავლესობის აზრით, უკრაინელები საქართველოსთვისაც ომობენ, მათ ამ ომში დამარცხებას საქართველოსთვის სავალალო შედეგები ექნებოდა, ხოლო უკრაინის გამარჯვება, პირიქით, საქართველოს მდგომარეობასაც გააუმჯობესებდა. ეს გამოჩნდა საზოგადოებრივი აზრის კვლევებში,⁵² უკრაინის მხარდამჭერ მასობრივ სახალხო აქციებში,⁵³ ქართველი მებრძოლების უკრაინაში მოხალისეებად

გამგზავრებაში,⁵⁴ სხვადასხვა ფორმის ჰუმანიტარულ აქციებში და ა. შ.

მიუხედავად ამისა, საზოგადოება გაყოფილია იმ საკითხზე, თუ რა პოზიცია უნდა დაიკავოს ქართულმა სახელმწიფომ ომის მიმართ. ბევრმა მათგანმა, ვინც მყარად უჭერს მხარს უკრაინას, საქართველოს ხელისუფლების პასუხი უკრაინის მხარდასაჭერად არასაკმარისად და არათანმიმდევრულად ჩათვალა. ნახსენები აქციები უკრაინის მხარდასაჭერად მალევე გადაიზარდა საპროტესტო გამოსვლებში ომის მიმართ ხელისუფლების არაადექტური პოლიტიკის წინააღმდეგ.⁵⁵ სხვები ხელისუფლების თავშეკავებულ მიდგომას გამართლებულად თვლიან.

საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვები ადასტურებს ამ განხეთქილების არსებობას. თუმცა დიდი უმრავლესობა ომზე პასუხისმგებლობას რუსეთის ხელისუფლებას აკისრებს და ომში უკრაინას უჭერს მხარს, ხალხი გაცილებით უფრო მეტადაა გაყოფილი იმაზე, თუ როგორ შეაფასოს საქართველოს ხელისუფლების პასუხი ომზე. ორგანიზაცია CRRC-ის კვლევაში (საველე სამუშაოები 7-10 მარტს ჩატარდა), გამოკითხულთა 61%-მა მიიჩნია, რომ მთავრობა მეტს უნდა აკეთებდეს უკრაინის დასახმარებლად, ხოლო მხარდაჭერის არსებული დონე მხოლოდ 32%-მა ჩათვალა ადექვატურად.⁵⁶ ამერიკის ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის და იმავე CRRC-ის კვლევის მონაცემებით (საველე სამუშაოები თებერვალსა და მარტში ჩატარდა), გამოკითხულთა 49% მხარს უჭერს ხელისუფლების გადაწყვეტილებას, არ მიუერთდეს სანქციებს რუსეთის მიმართ, ხოლო 37% საპირისპირო აზრზეა. ამ გამოკითხვაში გამოჩნდა, რომ სანქციებზე მიერთებას ძირითადად ქართული ოცნების მომხრეები ეწინააღმდეგებიან, ხოლო ოპოზიციის მომხრეები უფრო მათზე მიერთებას უჭერენ მხარს.⁵⁷ ამერიკის საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის გამოკითხვის თანახმად (საველე სამუშაოები – 4-24 მარტი), რესპონდენტთა 53% პროცენტი საკმარისად ან რამდენადმე საკმარისად თვლიდა ხელისუფლების რეაქციას რუსეთის უკრაინაში შეჭრაზე, 44% კი მას არასაკმარისად ან რამდენადმე არასაკმარისად მიიჩნევდა.⁵⁸

ეს მონაცემებიც ადასტურებს, რომ სახელმწიფოს სასურველი პასუხი რუსეთის მხრიდან უკრაინაში შეჭრაზე გამყოფი ხაზია არა მხოლოდ პოლიტიკური ელიტის, არამედ რიგითი მოქალაქეების დონეზეც. როგორც ჩანს, გარკვეული ნაწილი ადამიანებისა, ვინც ომში უკრაინას უჭერს მხარს, ამავე დროს ეთანხმება ხელისუფლების შეფასებას, რომ ის ქვეყნის უსაფრთხოებასა და სტაბილობას იცავს ოპოზიციისგან, რომლის მოთხოვნებიც ქვეყნისთვის სარისკოა. ეს შედეგი ასევე ეწინააღმდეგება ადრინდელ კვლევებს, რომელთა თანახმადაც ქვეყანაში ნამდვილი პოლიტიკური პოლარიზაცია არ არსებობს, რადგან ხელისუფლებისა და ოპო-

ზიციის მომხრეები მნიშვნელოვან პოლიტიკურ საკითხებზე განსხვავებულ შეხედულებებს არ ავლენენ.⁵⁹ ამ შემთხვევაში ხელისუფლების და ოპოზიციის მომხრეები გაყოფილნი არიან სერიოზული პოლიტიკური პრობლემის მიმართ დამოკიდებულების ნიშნით.

სახელმწიფოს სასურველი პასუხი რუსეთის მხრიდან უკრაინაში შეჭრაზე გამყოფი ხაზია არა მხოლოდ პოლიტიკური ელიტის, არამედ რიგითი მოქალაქეების დონეზეც.

გარდა იმისა, რომ „ქართული ოცნება“ თავის პოლიტიკას საქართველოს უსაფრთხოებისა და ეკონომიკური ინტერესების დაცვის აუცილებლობით ხსნის, ის თავის კრიტიკოსებს ეროვნული ინტერესების დალატსა და ქვეყნის სტაბილობის შელახვაში ადანაშაულებს. წინა მონაკვეთში აღწერილი შეთქმულების თეორია ამ ბრალდებების საფუძვლად გამოიყენება: თითქოს არსებობს საილუმლო შეთანხმება უკრაინის ხელისუფლებასა და საქართველოს ოპოზიციას შორის, რომელიც ქვეყნის ომში ჩათრევას ისახავს მიზნად, ხოლო რაკი „ოცნების“ ხელისუფლება ამას წინ აღუდგება, ოპოზიცია სახელმწიფო გადატრიალების გზით ხელისუფლებაში მოსვლას და შემდეგ საქართველოს ომში ჩაბმას გეგმავს. (როგორც ითქვა, მოგვიანებით „ოცნების“ სპიკერებმა შეთქმულების მოთავედ ამერიკის შეერთებული შტატები წარმოადგინეს). ამ თეორიის დასადასტურებლად მმართველი პარტია ხაზს უსვამდა კავშირებს უკრაინის ხელისუფლებასა და ქართულ ოპოზიციას შორის, რაშიც იგულისხმებოდა, რომ ნაციონალური მოძრაობის ზოგი წარმომადგენელი უკრაინის ხელისუფლებაში თანამდებობებს იკავებს.⁶⁰ ოპოზიციის „ომის პარტიად“ მოხსენიება მმართველი პარტიის ე.წ. „მესიჯ-ბოქსის“ სტანდარტულ ნაწილად იქცა. ასე მოიხსენიება არა მხოლოდ ენმ, არამედ ხელისუფლების ყველა კრიტიკოსი, მათ შორის სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და სახალხო დამცველიც კი.⁶¹

ოპოზიციის „ომის პარტიად“ მოხსენიება მმართველი პარტიის „მესიჯ-ბოქსის“ სტანდარტულ ნაწილად იქცა.

მეორეს მხრივ, ხელისუფლების მხრიდან უკრაინის მხოლოდ ნელთბილმა მხარდაჭერამ და მისმა სულ უფრო მტრულმა დამოკიდებულებამ დასავლეთის მიმართ კიდევ უფრო მეტი ადამიანი დაარწმუნა, რომ ხელისუფლება რუსეთის გულის მოგებაზე ორიენტირებული და მხოლოდ გარეგნულად ინარჩუნებს დასავლური ინტეგრაციის ერთგულებას. სხვა ფაქტორებთან ერთად, ამას ხშირად ხსნიან ბიძინა ივანიშვილის კავშირით რუსეთის ბიზნესთან. ეს უკანასკნელი მოსაზრება გააძლიერა აუდიო-ჩანაწერის გამოქვეყნებამ, სადაც ბიძინა ივანიშვილი, სავარაუდოდ, პუტინთან დაახლოებულ და სანქციების ქვეშ მოყოლილ რუს ბიზნესმენს, ვლადიმერ ევტუშენკოვს ესაუბრება. ჩანაწერში ევტუშენკოვი თხოვს ივანიშვილს, რომ მის წარგზავნილ პირს

თავად შეხვდეს და არა პრემიერ-მინისტრ და-რიბაშვილთან გადაამისამართოს, რადგან მას ბიზნესთან დაკავშირებული ძალიან სერიოზული საკითხები ჰქონდა განსახილველი.⁶² ევტუშენკოვმა შემდეგ ზარის ავთენტურობა დაადასტურა,⁶³ ხოლო „ოცნების“ ზოგმა მედია-მხარდამჭერმა ეს ეპიზოდი თავის შეთქმულების თეორიაში ჩართო იმის თქმით, რომ ევტუშენკოვს ივანიშვილთან ამერიკელებმა დაარეკინეს მისი დისკრედიტაციის მიზნით.⁶⁴

მაგრამ ერთია, ხელისუფლების ქმედებებს მიუ-ღებელი ან თუნდაც მოღალატეობრივი უწოდო, და მეორეა, განსაზღვრო, როგორი უნდა იყოს ამაზე ოპოზიციის და უფრო ფართო საზოგადოების პასუხი. ყველაზე ბუნებრივი რეაქცია ქუჩის პროტესტია. ომის დაწყების შემდეგ თბილისში სახალხო პროტესტების ორი სერია ჩატარდა. პირველ შემთხვევაში, თებერვლის ბოლოს, ადამიანები გამოხატავდნენ როგორც უკრაინასთან სოლიდარობას, ისე უკმაყოფილებას ხელისუფლების მხრიდან უკრაინისადმი უკმარისი მხარდაჭერის გამო. ივნისის ბოლოს და ივლისის დასაწყისში სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების ერთობლიობამ მოძრაობა „სირცხვილიას“ ხელმძღვანელობით ჩაატარა რამდენიმე დიდი აქცია ლოზუნგით „შინ ევროპისკენ“. პირველ მათგანს, 20 ივნისს, უნდა გამოეხატა ქართველების მხრიდან ქვეყნის ევროპული მომავლის მხარდაჭერა ევროკავშირის საბჭოს მოსალოდნელი გადაწყვეტილების წინ.⁶⁵ მაგრამ მას შემდეგ, რაც საბოლოოდ ცხადი გახდა, რომ საქართველო, უკრაინისა და მოლდოვისგან განსხვავებით, კანდიდატის სტატუსს ვერ მიიღებდა, როგორც ოპოზიციამ, ისე სამოქალაქო საზოგადოებამ ამის გამო პასუხისმგებლობა „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებას დააკისრა; გაისმა ბრალდებები, რომ მან შეგნებულად მოახდინა ევროკავშირის წევრობის საკუთარი განაცხადის საბოლოო რუსეთის გულის მოსაგებად.⁶⁶ ამას მოყვა კიდევ ორი მიტინგი, რომელთა მოთხოვნა იყო ხელისუფლების გადადგომა და მისი ჩანაცვლება ტექნიკური მთავრობით, რომელიც ვადამდელ საპარლამენტო არჩევნებამდე იმოქმედებდა.⁶⁷ ყველა ეს აქცია საქართველოს მასშტაბისთვის მეტად დიდი იყო, მონაწილეთა რაოდენობა, ყველაზე თევშეკავებული შეფასებებით, ბევრად სცდებოდა 50 ათასს (შესაძლოა, 100 ათასსაც). მიუხედავად ამისა, ხელისუფლებამ მოპროტესტეთა მოთხოვნების იგნორირება მოახდინა, ხოლო ორგანიზატორები აღარ შეეცადნენ აქციების გაგრძელებას, როგორც ჩანს, იმის გამო, რომ ვერ შეძლებდნენ მუხტის შენარჩუნებას მანამ, სანამ ხელისუფლება იძულებული გახდებოდა, მნიშვნელოვან დათმობებზე წასულიყო.⁶⁸

ამ მოვლენებმა აჩვენა საქართველოს სამოქალაქო საზოგადოების როგორც ძლიერი, ისე სუსტი მხარეები (ამ შემთხვევაში ამ ტერმინს

ფართო აზრით ვიხმარ, რომელიც ოპოზიციურ პარტიებსაც მოიცავს). შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ხსენებულ საპროტესტო აქციებს რეალური გავლენა ჰქონდა იმ აზრით, რომ მათ საშუალება არ მისცეს ხელისუფლებას, უარი ეთქვა ევროინტეგრაციის კურსის მიმართ თუნდაც დეკლარაციულ და ზედაპირულ ერთგულებაზე. გარდა ამისა, მიუხედავად უკრაინის ხელისუფლების მიმართ ცალსახად მტრული დამოკიდებულებისა და დასავლეთის ანტი-ქართულ შეთქმულებაში დადანაშაულებისა, ხელისუფლება მაინც ვალდებულია მიიჩნევს თავს, პერიოდულად უკრაინის მხარდამჭერი ნაბიჯები გადადგას და ევროინტეგრაციის კურსის ერთგულება გამოავლინოს. ბევრის აზრით, მან საზოგადოების ზეწოლით შეიტანა ევროკავშირის წევრობის განაცხადი, თუმცა ამის სურვილი არ ჰქონია.⁶⁹ ცხადია, ამ ვარაუდის ცალსახა დადასტურება ძნელია, მაგრამ ხელისუფლების ზოგადი პოლიტიკის აშკარა წინააღმდეგობა ევროინტეგრაციის კურსთან მას დამაჯერებლობას მატებს.

ეს ვარაუდი ირიბად დაადასტურა „ქართული ოცნებიდან“ გამოსულმა ჯგუფმა, რომელიც, გავრცელებული აზრით, ივანიშვილის რეალურ მოსაზრებებს შეიძლება გამოხატავდეს. მათი მტკიცებით, საერთაშორისო დემოკრატიულმა თანამეგობრობამ და ქართულმა ოპოზიციამ ხელისუფლება „სათაგურში“ მოაქციეს, ანუ ისეთ მდგომარეობაში ჩააყენეს, როდესაც ის იძულებული გახდა, ევროკავშირში განაცხადი შეეტანა. წარმოსახული სცენარი იმაში მდგომარეობდა, რომ კანდიდატის სტატუსის არმინიჭებას მოყვებოდა ხელისუფლების დამხობა და მისი ჩანაცვლება ოპოზიციით, რომელიც შემდგომ საქართველოს ომში ჩართავდა.⁷⁰ რაც არ უნდა აბსურდული იყოს ეს თეორია, ის ადასტურებს, რომ „ქართული ოცნება“ ევროკავშირის წევრობაზე განაცხადის შეტანას მისი ინტერესების საწინააღმდეგო ქმედებად მიიჩნევდა, მაგრამ საზოგადოებრივმა ზეწოლამ სხვა გზა არ დაუტოვა.

მეორეს მხრივ, ჯერჯერობით სამოქალაქო საზოგადოებამ ვერ გამოიჩინა სათანადო ძალა, რათა ხელისუფლება ეიძულებინა, თავისი პოლიტიკა არსებითად შეეცვალა და დემოკრატიის უკანდახვევის ტენდენცია შეექცია. ამის ერთ-ერთი მიზეზი შეიძლება იხილეს იყოს, რომ, თუმცა ის ერთიანია „ქართული ოცნების“ მიმართ დამოკიდებულებაში, კრიტიკული სამოქალაქო საზოგადოება რამდენიმე თვალსაზრისითაა გაყოფილი. ერთ-ერთია გამიჯვნა სამოქალაქო საპროტესტო მოძრაობებსა და პოლიტიკურ ოპოზიციას შორის. ხსენებული საპროტესტო აქციების ორგანიზატორები გაემიჯნენ ოპოზიციის ლიდერებს, რადგან თვლიდნენ, რომ თუ პროტესტი ოპოზიციასთან იქნებოდა ასოცირებული, მასში ნაკლები ხალხი მიიღებდა მონაწილეობას.

გარდა ამისა, როგორც პოლიტიკური ოპოზიცია, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები გაყოფილები არიან საკითხზე, უნდა ითანამშრომლონ თუ არა „ოცნების“ ხელისუფლებასთან ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულების საკითხებზე. თანამშრომლობის მომხრეები თვლიან, რომ პოზიტიური ნაბიჯების თუნდაც მცირე შანსი უნდა გამოიყენონ, მით უმეტეს, რომ თავად ევროკავშირი საქართველოს პოლიტიკურ პარტიებს და სამოქალაქო საზოგადოებას სწორედ ასეთი ქცევისკენ მოუწოდებს.⁷¹

მოწინააღმდეგეების აზრით, „ოცნების“ ხელისუფლებას სურს, მოჩვენებითი ნაბიჯები გადადგას იმის სადემონსტრაციოდ, რომ რეკომენდაციებს სერიოზულად ეკიდება, თუმცა რეალურად მათ შესრულებას არ აპირებს, რადგან ეს მისი პოლიტიკის რადიკალურ შეცვლას ნიშნავს. ამ პროცესებში ჩართვით ოპოზიცია და სამოქალაქო საზოგადოება შედეგზე რეალურ გავლენას ვერ მოახდენს, სამაგიეროდ მმართველ პარტიას ინკლუზიური პროცესის ილუზიის შექმნაში დაეხმარება. „ქართულმა ოცნებამ“ დამატებითი არგუმენტები შესძინა ამ უკანასკნელი მოსაზრების მომხრეებს, როდესაც თავად თქვა უარი, საარჩევნო რეფორმის საკითხებზე ეთანამშრომლა წამყვან სადამკვირვებლო ორგანიზაციასთან, სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოებასთან, რადან ეს უკანასკნელი „პოლიტიკურად ნეიტრალურად“ არ მიიჩნია. ამის საპასუხოდ, რამდენიმე წამყვანმა სამოქალაქო ორგანიზაციამ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობაზე ასევე თქვა უარი.⁷²

რადიკალური პოზიცია გარკვეულად გააძლიერა ევროკავშირის მხრიდან „დეოლიგარქიზაციის“ რეკომენდაციამ. რაკი საქართველოში ტერმინი „ოლიგარქია“ მხოლოდ ბიძინა ივანიშვილის მიმართ იხმარება, სამოქალაქო საზოგადოების ნაწილმა ეს რეკომენდაცია გაიგო, როგორც მიანიშნება, რომ კანდიდატის სტატუსის მისაღებად საქართველოში პოლიტიკური რეჟიმის შეცვლაა საჭირო. ევროკავშირს არ გაუკეთებია შემდგომი განმარტება, თუ რა უნდა იგულისხმებოდეს „დეოლიგარქიზაციაში“, თუმცა, როგორც ითქვა, ის ოპოზიციას ხელისუფლებასთან თანამშრომლობისკენ მოუწოდებს, რაც დეოლიგარქიზაციის რეკომენდაციას გარკვეულად ეწინააღმდეგება. თავის მხრივ, მმართველი პარტიის ხელმძღვანელობა გადაჭრით აცხადებს, რომ ეს ტერმინი არ შეიძლება ბიძინა ივანიშვილს ეხებოდეს და, სინამდვილეში, ოპოზიციის ლიდერებს და ფინანსურ მხარდამჭერებს მიემართება.⁷³

არსებული პრინციპული განხეთქილებების ფონზე შეიქმნა შთაბეჭდილება, რომ ოპოზიცია, მის ახლანდელ მდგომარეობაში, უფრო სუსტია, ვიდრე ოდესმე „ქართული ოცნების“ მმართველობის პერიოდში. ეს არ შეიძლება მხოლოდ ხელისუფლების გაზრდილი ზეწოლით აიხსნას. როგორც

ზემოთ ნახსენები საჯარო აქციების მასშტაბმა დაგვიანახა, ხელისუფლების ქმედებებით უკმაყოფილების დონე საკმაოდ მაღალია. ამას გამოკითხვებიც ადასტურებს: 2022 წლის აგვისტოში გამოკითხულთა ნახევარზე მეტი ხელისუფლების საქმიანობას აფასებდა, როგორც „ცუდს“.⁷⁴ მაგრამ ოპოზიციამ და სამოქალაქო საზოგადოებამ ვერ ჩამოაყალიბეს გამოკვეთილი ხედვა, თუ როგორ უნდა მიიღწეს არსებითი ცვლილებები.

როგორც პოლიტიკური ოპოზიცია, ისე სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები გაყოფილები არიან საკითხზე, უნდა ითანამშრომლონ თუ არა „ოცნების“ ხელისუფლებასთან ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულების საკითხებზე.

2024 წლის საპარლამენტო არჩევნები ყველაზე ბუნებრივი ორიენტირია ცვლილების მისაღწევად. მაგრამ ოპოზიციის გავლენიანი ნაწილი კვლავ ვადამდელი არჩევნების მოთხოვნაზეა კონცენტრირებული,⁷⁵ თუმცა უკვე არაერთხელ გახდა ცხადი, რომ ოპოზიციურ პარტიებს და მოძრაობებს არა აქვთ რესურსი, რომ ამ მიზნით მისაღწევად საჭირო მობილიზაცია მოახდინონ. ეს აღრმავებს დაბნეულობას საზოგადოების ნაწილში, რომელსაც ცვლილებები სურს. შედეგად, გამოკითხულთა 56% ვერ ხედავს პარტიას, რომელიც მის ინტერესებს გამოხატავს.⁷⁶

ენმ, ყველაზე დიდი და პოპულარული ოპოზიციური პარტია, ლიდერობის კრიზისის ფაზაშია. ამის სავარაუდო მიზეზია პარტიის დამფუძნებლის და ისტორიულად გამაერთიანებელი ფიგურის, მიხეილ სააკაშვილის გაურკვეველი სტატუსი. 2022 წლის ზაფხულში, ციხეში ყოფნისას, ის გაცილებით ნაკლებ მიმართავს ქართულ საზოგადოებას. მეტიც, მან, თავისი იურისტების პირით, მიანიშნა, რომ მთლიანად ფოკუსირებულია უკრაინის მოვლენებზე და ქართული პოლიტიკა აღარ აინტერესებს.⁷⁷ ბევრის აზრით, ეს მხოლოდ დროებითი ტაქტიკური ნაბიჯია. ამავე დროს, პარტიის ერთგულ მომხრეთა ნაწილი არ ენდობა სხვა ლიდერებს და მათ სოციალურ ქსელებში ღიად უტევს. ამის ფონზე, პარტიის ხელმძღვანელობა მეტად პასიური გახდა. ეს ოპოზიციის ფლანგზე ლიდერობის ვაკუუმს ქმნის; რომელიმე სხვა პოლიტიკურ პარტიას ან საზოგადოებრივ მოძრაობას არ უცდია, ლიდერის პოზიცია თავის თავზე აეღო და საზოგადოებისთვის ქმედითი სტრატეგია შეეთავაზებინა.

ყოველივე ეს ადამიანთა იმ ნაწილს, ვინც დემოკრატიის განვითარებისა და ევროპული ინტეგრაციის საკითხებს პრიორიტეტს ანიჭებს, ჩიხში ყოფნის განცდას უქმნის. თუმცა ხელისუფლება ინარჩუნებს დეკლარაციულ ერთგულებას ევროინტეგრაციის სტრატეგიის მიმართ, ნაკლებ მოსალოდნელია, მისი მმართველობის პერიოდში ქვეყანამ ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსი მოიპოვოს. ეს

ისტორიული შანსის დაკარგვას ნიშნავს, რადგან შესაძლებლობის ფანჯარა განუსაზღვრელი ვადით ღია არ დარჩება.

ქართულ საზოგადოებაში არსებობს მოლოდინები, რომ რუსეთის აგრესიის შედეგმა – თუ ის მისი მარცხით დამთავრდება – შეიძლება არსებითი გავლენა მოახდინოს საქართველოს შიდა პოლიტიკაზე.

ქართულ საზოგადოებაში არსებობს მოლოდინები, რომ რუსეთის აგრესიის შედეგმა – თუ ის მისი მარცხით დამთავრდება – შეიძლება არსებითი გავლენა მოახდინოს საქართველოს შიდა პოლიტიკაზე, კერძოდ, „ქართული ოცნება“ სერიოზულად დაასუსტოს. ეს გათვლები მთლად უსაფუძვლო არ არის. დიდი ალბათობით, „ოცნების“ პასუხი ომზე ნაკარნახევი იყო მოლოდინით, რომ რუსეთი უკრაინაზე გადამწყვეტ გამარჯვებას მოიპოვებდა. თუ ომის შედეგი საპირისპირო აღმოჩნდა, „ოცნების“ ნარატივი არსებითად გაყალბდება; მისი ანტიდასავლური კამპანია მისი მომხრეების თვალშიც მცდარი გამოჩნდება. თუ ყველაფერი ასე მოხდა, პოლიტიკური მხარდაჭერის ბალანსი შეიძლება ოპოზიციის სასარგებლოდ გადაიხაროს. მაგრამ თუნდაც ასეთი გათვლა სწორი იყოს, ეს შეიძლება სულაც არ აღმოჩნდეს საკმარისი არსებითი ცვლილებების მისაღწევად. ოპოზიციას ნებისმიერ შემთხვევაში ბევრი მუშაობა დასჭირდება საიმისოდ, რომ ქმედუნარიანობა აჩვენოს და საკუთარ მომხრეებს და ქვეყანას ქმედითი სტრატეგია შესთავაზოს.

4. დასკვნები და რეკომენდაციები

რუსეთის აგრესიას უკრაინის მიმართ საქართველოს შიდაპოლიტიკურ ვითარებაში მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ გამოუწვევია, მაგრამ მან ახალი განზომილება შესძინა დემოკრატიული ინსტიტუტების ხანგრძლივ კრიზისს, რომელშიც საქართველო ბოლო სულ მცირე ორი წლის განმავლობაში იმყოფება.

კრიზისის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განზომილებაა ის, რომ როგორც ხელისუფლება, ისე ოპოზიციის უდიდესი ნაწილი ეჭვის ქვეშ აყენებს ერთმანეთის ლეგიტიმურობას. ამ ფონზე ეჭვის ქვეშ დგება ისეთი საკვანძო დემოკრატიული ინსტიტუტების ლეგიტიმურობა, როგორცაა პარლამენტი, სასამართლო, სახალხო დამცველი და სხვა. ომმა ორივე მხარეს ახალი არგუმენტები შესძინა ერთმანეთის ლეგიტიმურობის უარსაყოფად და კიდევ უფრო გაართულა მათ შორის საერთო ენის გამოჩენა.

თუმცა ხელისუფლება ზოგადად გამოხატავს ომში უკრაინის მხარდაჭერას, მისი რიტორიკა და ქმედებები არათანმიმდევრულია, რის გამოც არა მხოლოდ ოპოზიციის, არამედ ექსპერტების, სამოქალაქო აქ-

ტივისტების და საერთაშორისო დამკვირვებლების ლეგიტიმურ კრიტიკას იმსახურებს. გაჩნდა ახალი არგუმენტები იმ აზრის სასარგებლოდ, რომ მისი მხარდაჭერა ევროპული და ევროატლანტიკური ინტეგრაციის პოლიტიკის მიმართ მხოლოდ დეკლარაციულია, სინამდვილეში კი ის ქვეყანას ამ გზას თანმიმდევრულად აშორებს.

ამ უკანასკნელი ტენდენციის ყველაზე თვალსაჩინო გამოხატულებად იქცა შეთქმულების თეორია, რომლის თანახმადაც დასავლეთი, უკრაინის ხელისუფლება და საქართველოს ოპოზიცია ერთობლივად ცდილობენ საქართველოს ომში ჩათრევას და/ან სახელმწიფო გადატრიალების მოწყობას. თუმცა ამ თეორიის მტკიცებულება არავის მოუყვანია, ის სახელისუფლებო პროპაგანდის ღერძად იქცა. შესაბამისად, ხელისუფლება თავის ნებისმიერ კრიტიკოსს (არა მხოლოდ პოლიტიკური ოპოზიციიდან) „ომის პარტიის“ წარმომადგენლად აცხადებს.

ამგვარი პოზიცია ლოგიკურად შეუსაბამოს ხდის ხელისუფლების გაცხადებულ ერთგულებას ევროინტეგრაციის კურსის მიმართ. ისეთი ნაბიჯები, როგორცაა ევროკავშირის წევრობის განაცხადის შეტანა და, შემდეგ, ევროკომისიის რეკომენდაციის შესასრულებლად მზაობის გამოცხადება ამოვარდნილია მიმდინარე პოლიტიკური პროცესის ლოგიკიდან. ევროინტეგრაციის მიმართულებით რეალური გარღვევის შანსის გაჩენამ არა მარტო სტიმული არ მისცა ახალ ნაბიჯებს დემოკრატიზაციის მიმართულებით, არამედ კიდევ უფრო გაამკვეთრა ხელისუფლების ისედაც კონფორტაციული დამოკიდებულება ოპოზიციის, სამოქალაქო საზოგადოებისა და დამოუკიდებელი მედიის მიმართ. არა გვაქვს საფუძველი ვივარაუდოთ, რომ ევროკავშირის რეკომენდაციებზე მუშაობის პროცესი ინკლუზიური იქნება და ტოქსიკური პოლარიზაციის ხარისხს შეამცირებს.

რისი გაკეთებაა შესაძლებელი ამ უაღრესად არახელსაყრელ ვითარებაში, როდესაც პოზიტიური ტენდენციების განვითარებას პირი არ უჩანს?

ხელისუფლების ზოგადი განწყობა და პოლიტიკა რთულს ხდის მის მიმართ ისეთი რეკომენდაციების შემუშავებას დემოკრატიზაციის და ევროინტეგრაციის სფეროში, რაც რეალისტურად შეიძლება განვიხილოთ. მაინც ჩამოვაყალიბებთ, რა პირველი რიგის ნაბიჯები უნდა გადადგას ხელისუფლებამ, თუ მას ამ მიმართულებით პროგრესის მიღწევის ნება აღმოაჩნდა. პირველ რიგში, ესაა:

- დემოკრატიის სფეროში სირღმისეული სტრუქტურული გამოწვევების აღიარება,
- ოპოზიციის დემონიზაციაზე უარის თქმა და მისი ლეგიტიმურ პოლიტიკურ მოთამაშედ მიჩნევა,
- სამოქალაქო საზოგადოებასთან და მედიასთან (მათი კრიტიკულობის დონის მიუხედავად) აქტიური დიალოგის და თანამშრომლობის დაწყება,

- პოლიტიკური პატიმრების განთავისუფლება, რაც ნდობის აღდგენისკენ გადადგმული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იქნება.

მხოლოდ ამის ფონზე ეძლევა აზრი საგნობრივ საუბარს თანამშრომლობაზე ევროკავშირის რეკომენდაციების შესასრულებლად ან ნებისმიერ სხვა ნაბიჯზე, რაც დემოკრატიული ინსტიტუტების კრიზისიდან გამოყვანას ისახავს მიზნად.

პოლიტიკურ ოპოზიციას გადასალახი აქვს საკუთარი კრიზისი, რაც, პირველ რიგში, ახლო წარსულში ხელისუფლების სწრაფად შეცვლის არარეალისტური მოლოდინების შექმნამ და შემდგომმა გარდუვალმა იმედგაცრუებამ გამოიწვია. პირველ რიგში,

- მან თავი უნდა შეიკავოს იმპულსური ნაბიჯებისგან და ხელი აიღოს ახალი არარეალისტური მოლოდინების შექმნისგან.

- ის არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ნეგატიური რიტორიკით და კონცენტრირდეს გრძელვადიანი სტრატეგიის, ქვეყნის კრიზისიდან გამოყვანის კონკრეტული ხედვის შემუშავებაზე.
- სხვადასხვა ოპოზიციურმა პარტიამ საზოგადოებას უნდა აჩვენოს მათ შორის თანამშრომლობის ნება.
- მან სისტემური სახე უნდა მისცეს ქართული საზოგადოების სხვადასხვა ნაწილთან კონსულტაციებს.
- ითანამშრომლოს დასავლელ პარტნიორებთან, ოღონდ არ შექმნას ილუზია, რომ გარე მოთამაშეები არსებით გავლენას მოახდენენ საქართველოს შიდა პრობლემების გადაწყვეტაზე.
- გრძელვადიანი სტრატეგიაზე ორიენტაცია შეახამოს ტაქტიკურ მოქნილობასთან და ბრძოლის სხვადასხვა მეთოდის გამოყენებასთან ცვალებადი პოლიტიკური სიტუაციიდან გამომდინარე.

შენიშვნები

- ¹ ამ პერიოდის უფრო დაწვრილებითი შეფასება იხ. ჩვენს პოლიტიკის ნარკვევში „კრიზისი როგორც ახალი ნორმა: რა შეიძლება ვისწავლოთ რთული წლის გამოწვევიდან“, მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიური ინსტიტუტი, იანვარი 2022, <https://www.cipdd.org/upload/files/krizisi%20Georgia.pdf>.
- ² „კობახიძე: საქართველოში არსებობენ ოპოზიციასთან დაკავშირებული NGO-ები, იგივე ‘ოპონგობი’“ – ტაბულა 22.04.2022, 12.03.2019, <https://tabula.ge/ge/news/621198-kobakhidze-sakartveloshi-arseboben-opozitsiastan>.
- ³ „სახალხო დამცველი აქციეს „ნაცმორაობის“ რიგით აქტივისტად – კობახიძე“ – პუბლიკა 25.10.2021, <https://publika.ge/2503-2/>.
- ⁺ „პარლამენტმა ინსპექტორის სამსახურის გაუქმებას მხარი სამივე მოსმენით დაუჭირა“, Civil.ge, 30.12.2021, <https://civil.ge/ka/archives/465267>.
- ⁵ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, „5-6 ივლისის მოვლენების ქრონოლოგია და სამართლებრივი შეფასება“, თბილისი 2021, <https://gylla.ge/files/2020/%E1%83%99%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90/5-6%E20%E1%83%98%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%98%E1%83%A1%E20%E1%83%9B%E1%83%9D%E1%83%95%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%9C%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98.pdf>.
- ⁶ საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, „მართლმსაჯულების რეფორმის სისტემა საქართველოში. 2013-21 წლები“, თბილისი 2021, <https://gylla.ge/files/news/%E1%83%A4%E1%83%9D%E1%83%9C%E1%83%93%E1%83%98/2021/GetFileAttachment-4.pdf>.
- ⁷ მაგალითად, ყურნალ „ეკონომისტის“ 2021 წლის „დემოკრატიის ინდექსში“ საქართველომ 5.21 ქულით 91-ე ადგილი დაიკავა (<https://media2-col.corriereobjects.it/pdf/2022/esteri/ciu-democracy-index-2021.pdf>), მაშინ როდესაც 2017 წლის შეფასებით მას 5.93 ქულა და 79-ე ადგილი ეკავა; იმავე წლებში ამერიკული „ფრიდომ ჰაუსის“ შეფასება 64-დან 58 ქულამდე ჩამოვიდა (<https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>).
- ⁸ NDI და CRRC, „საზოგადოების განწყობა საქართველოში: 2022 წლის აგვისტოში ჩატარებული პირისპირ გამოკითხვის შედეგები“.
- ⁹ Michael Emerson and Tamara Kovziridze, eds., *Deepening EU-Georgia Relations: What, Why and How* (London: Rowman and Littlefield, 2016).
- ¹⁰ „ივანიშვილი საქართველოში აშშ-ის ინსტიტუტებისადმი ნდობის დაკარგვაზე საუბრობს“, 28.11.2019, <https://civil.ge/ka/archives/329547>; „ქართული ოცნება უზენაესის მოსამართლეთა დანიშვნებზე საერთაშორისო რეაქციებით „გაკვირვებულა“ Civil.ge 16.07.21, <https://civil.ge/ka/archives/432614>; „კობახიძე: EPP კრიმინალური პარტიების ევროპული გაერთიანება“, ტაბულა, 15.06.2022, <https://tabula.ge/ge/news/687671-kobakhidze-cpp-kriminaluri-partiebis-evropuli>.

- ¹¹ Georgi Gotev, “Ruling party in Georgia dumps Charles Michel’s agreement”, Euractiv.com 29.07.2021, <https://www.euractiv.com/section/europe-s-east/news/ruling-party-in-georgia-dumps-charles-michels-agreement/>.
- ¹² „ფინანსთა მინისტრის მოადგილე: იყო რისკი, რომ EU-ს დახმარება ისედაც არ ჩამოიცილებოდა“, JAMnews 13.10.2021, <https://jam-news.net/ge/finansta-ministris-moadgile-iyo-riski-rom-cu-s-dakhmareba-isedac-ar-cham-oirickheboda/?fbclid=IwAR18YbB-sS6bVi45bqPowlKZF1yF3joIPL6VBtd-L6L8gcMe9y89x0OBo7Y>.
- ¹³ „[ევროკავშირის ელჩი საქართველოში პარცელი]: ევროპაში საქართველოს ბევრი მეგობარი სვამს კითხვას – სად მიდის საქართველო“, ტაბულა 09.02.2022, <https://tabula.ge/ge/news/679924-hartseli-cvropashi-sakartvelos-bevri-megobari>.
- ¹⁴ “საქართველომ, უკრაინამ და მოლდოვამ ევროინტეგრაციის საკითხებზე „ასოცირებული ტრიოს“ ფორმატი შექმნეს”, Civil.ge, 11.05.2021, <https://civil.ge/ka/archives/420275>.
- ¹⁵ „Ukraine’s EU bid receives warm welcome in Brussels“, *Emerging Europe*, 28.02.2022, <https://emerging-europe.com/news/ukraines-eu-bid-receives-warm-welcome-in-brussels/>.
- ¹⁶ “ირაკლი კობახიძის თქმით, საქართველო ევროკავშირის წევრობაზე განაცხადს 2024 წლამდე არ წარადგენს”, Civil.ge, 01.03.2022, <https://civil.ge/ka/archives/476471>.
- ¹⁷ „საქართველოს პრემიერი ხელს აწერს ევროკავშირში წევრობის განაცხადს“, Civil.ge, 03.03.2022, <https://civil.ge/ka/archives/477269>.
- ¹⁸ “Georgia, Moldova follow Ukraine in applying to join EU”, *Politico*, 03.03.2022, <https://www.politico.eu/article/georgia-and-moldova-apply-for-eu-membership/>.
- ¹⁹ Alexandra Brzozowski, „Ukraine, Moldova should get EU candidate status, Georgia might need to wait, EU executive says“, Euractiv.com, 17.06.2022; <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/ukraine-moldova-should-get-eu-candidate-status-georgia-might-need-to-wait-eu-executive-says/>; “EU denies Georgia candidate status”, *OC Media*, 24.06.2022, <https://oc-media.org/eu-denies-georgia-candidate-status/>.
- ²⁰ “ევროკომისიის მოხსენებითი ბარათი: რეკომენდაციები საქართველოსთვის”, Civil.ge, 17.06.2022, <https://civil.ge/ka/archives/496671>.
- ²¹ ლელა კუნჭულია, „12 პუნქტის შესასრულებლად ევროკომისია საქართველოს ვადას უგრძელებს – რას ნიშნავს ეს?“, რადიო თავისუფლება 13.07.2022, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31941995.html>.
- ²² “ერთადერთი, რასაც ვერ შეეცვლით, გეოგრაფიაა და ამაზე აქცენტი სამწუხაროა – კობახიძე მაკრონის განცხადებაზე“, *პუბლიკა*, 17.06.2022, <https://publika.ge/ertaderti-rasac-ver-shevcvilit-geografiaa-da-amaze-aqcenti-samwukharoa-kobakhidze-makronis-ganckhadebaze/>.
- ²³ Clea Caulcatt, “Macron wants ‘clear and positive’ signal on EU candidacy for Ukraine, Moldova”, *Politico*, 15.06.2022, <https://www.politico.eu/article/macron-hint-ukraine-visit-before-eu-summit-next-week/>.
- ²⁴ იხ. ზემოთ სქოლიო 8.
- ²⁵ “Georgia: EU Association report 2022: Some progress, but further reforms needed”, *Portal EU-Monitoring* 13.08.2022, https://portal.icu-monitoring.com/editorial/georgia-eu-association-agreement-report-2022-some-progress-but-further-reforms-needed/385014?utm_source=icu-portal.
- ²⁶ “სასამართლომ ნიკა გვარამიას 3.5 წლით პატიმრობა მიუსჯა”, Civil.ge, 16.05.2022, <https://civil.ge/ka/archives/490298>.
- ²⁷ საერთაშორისო გამჭვირვალობა – საქართველო, „ნიკა გვარამიას ბრალდების სისხლის სამართლის საქმის შეფასება“, 02.04.2022, <https://transparency.ge/ge/post/nika-gvaramias-braldebis-sisxlis-samartlis-sakmis-shep-aseba>; <https://transparency.ge/en/post/analysis-criminal-case-prosecution-nika-gvaramia>; Amnesty International, *Georgia: Sentencing of pro-opposition media owner Nika Gvaramia a political motivated silencing of dissenting voice*, 17.05.2022, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2022/05/georgia-sentencing-of-pro-opposition-media-owner-nika-gvaramia-a-political-motivated-silencing-of-s-dissenting-voice/>.
- ²⁸ ნათია ცქიფურიშვილი, „‘ოცნება’ შეგნებულად უშლის ხელს საქართველოს კანდიდატის სტატუსის მიღებას – კუბილოუსი“, *ნეტგაზეთი* 19.05.2022, <https://netgazeti.ge/opinion/611403/>; “პაატა ზაქარეიშვილი – ‘ქართული ოცნება’ ყველაფერს გააკეთებს, რომ ევროკავშირში არ მოხვდეთ, მაგრამ ილაპარაკებენ, რომ ევროკავშირში მივდივართ“, *FrontNews Georgia*, 23.06.22, <https://frontnews.ge/ge/news/details/26964>.
- ²⁹ “კობახიძე: დემოკრატიის ხარისხი მაღალ დონეზეა აყვანილი, სამწუხაროდ, ეკონომიკა ვერ ეწევა“, ტაბულა, 22.04.2022, <https://tabula.ge/ge/news/684742-kobakhidze-demokratiis-khariskhi-maghal-donceza>.
- ³⁰ „საქართველომ მხარი დაუჭირა გაეროს რეზოლუციას, რომელიც რუსეთის მიერ უკრაინაზე თავდასხმას გმობს“, Civil.ge 03.03.2022, <https://civil.ge/ka/archives/477192>.
- ³¹ ნინო ნარიმანიშვილი, „საქართველო და სანქციები რუსეთის წინააღმდეგ – რატომ ასოცირდება ქვეყანა ‘შავ სერვლოან’“-“, JAMnews, 01.06.2022, <https://jam-news.net/ge/politikuri-neba-ar-arsebobs-sheuertda-tu-ara-saqartvelo-rusetis-winaaghmdcg-dawesebul-sanqciebs/>.
- ³² „ირაკლი კობახიძე – მოხალისეების გაგზავნა უკრაინაში ქვეყნის მიერ, სამხედრო კონფლიქტში პირდაპირ ჩართვას ნიშნავს – ამას ჩვენ არ გავაკეთებთ“, *ინტერპრესნიუსი* 01.03.2022, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/698262-irakli-kobaxize-moxaliseebis-gagzavna-ukrainashi-kevqnis-mier-samxedro-konfliktshi-pirda-pir-chartvas-nishnavs-amas-chven-ar-gavaketebt>.
- ³³ “დავა ოპოზიციასა და მმართველ გუნდს შორის პრეზიდენტ ზელენსკის საპარლამენტო მიმართვაზე”, Civil.ge, 18.02.2022, <https://civil.ge/ka/archives/480230>.

- ³⁴ “ირაკლი ღარიბაშვილი: უკრაინამ ომი ვერ აიცილა. საქართველო სანქციებს არ უერთდება”, *JAMnews*, 25.02.2022, <https://jam-news.net/ge/irakli-gharibashvili/>; ნინო ჩიჩუა, „გვიკითხებენ, ომში ჩავეერთოთ და სანქციები დაუწესოთ რუსეთს – ღარიბაშვილი“, *ნეტგაზეთი*, 28.02.2022, <https://netgazeti.ge/life/595267/>.
- ³⁵ “დანილოვი საქართველოზე: რუსეთისთვის მეორე ფრონტის გასსნა უკრაინას დაეხმარება”, *Metronome.ge* 27.03.2022, <https://metronome.ge/story/401692>.
- ³⁶ “კობახიძე: ენმ-ის ვიზიტის შემდეგ უკრაინამ დაიწყო საუბარი ომის საქართველოში გადმოტანაზე”, *ფორმულა* 28.03.2022, <https://formulanews.ge/News/67483>.
- ³⁷ „სამთავრობო პროპაგანდისტი ამბობს, რომ აშშ ივანიშვილს ომში ჩათრევას აიძულებს“, *ტაბულა* 10.05.2022, <https://tabula.ge/ge/news/685845-samtavrobo-propagandisti-ambobs-rom-ashsh>.
- ³⁸ „ივანიშვილის შევიცარიულ ბანკთან დავის ფონზე, ‘ოცნება’ მიანიშნებს, რომ აშშ საქართველოს ომისკენ უბიძგებს“ *Civil.ge*, 11.05.2022, <https://civil.ge/ka/archives/489858>; ლელა კუნჭულია, „ფული, ომი და პოლიტიკა – ვის და რატომ ბრალდება ივანიშვილის ტრანზაქციის შეფერხება?“ *რადიო თავისუფლება*, 11.05.2022, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31845074.html>.
- ³⁹ “ირაკლი კობახიძე: ჩვენ თუ ჩავეერთვებით ომში, აპრიორი, მოგვენიჭებოდა კანდიდატის სტატუსი”, *იმედი-ნიუს* 14.07.2022, <https://imednews.ge/ge/politika/257244/irakli-kobakhidze-chven-tu-chavertvebodit-omshi-apriori-mogvenicheboda-kandidatis-statusi-magram-aq-kitkhva-unda-daisvas--gvigirda-tu-ara>.
- ⁴⁰ “‘ოცნებიდან’ წასულები: ევროკავშირის კანდიდატობის თემით მთავრობამ თავი „სათაგურში“ შეყო“, *Civil.ge* 29.06.2022, <https://civil.ge/ka/archives/498704>.
- ⁴¹ „ქართული ოცნებიდან წასულები ახალ საზოგადოებრივ მოძრაობას აფუძნებენ“, *Civil.ge* 28.07.2022, <https://civil.ge/ka/archives/502386>.
- ⁴² “ბიძინა ივანიშვილი – გარკვეული ძალები საქართველოს ომში ჩათრევას აქტიურად ცდილობდნენ...”, *ინტერპრესნიუსი* 27.02.2022, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/720834-bizina-ivanishvili-garkveuli-zalcebi-sakartvelos-omshi-chatrevas-aktiurad-cdilobdnen-da-es-mizani-dgesac-aktualuria-mmartvelma-gundma-scorad-imushava-da-omis-saprtxis-pirveli-etapi-gadalaxa/>.
- ⁴³ “კელი დეგნანი ივანიშვილთან შეხვედრას ადასტურებს: ‘არასოდეს ყოფილა საუბარი საქართველოს ომში ჩართვაზე’”, *JAMnews*, 28.07.2022, <https://jam-news.net/ge/keli-degnani-ivanishviltan-shekhvedras-adasturebs/?fbclid=IwAR1-MemRLO86jQMyo49NHBIBOQ2sYwyGmDUIzZTSjeiQEowAj4dyVIL22Ew>.
- ⁴⁴ “პარლამენტის წევრების სოზარ სუბარის, დიმიტრი ხუნდაძის, მიხეილ ყაველაშვილის და გურამ მაჭარაშვილის განცხადება”, 16.08.2022, <https://parliament.ge/media/news/parlamentis-tsevrebis-sozar-subaris-dimitri-khundadzis-mikheil-qavelashvilis-da-guram-macharashvilis-gantskhadeba-1>.
- ⁴⁵ “პაპუაშვილი ივანიშვილის ოთხეულზე: დამლობას არ ვაპირებ, გუნდის მნიშვნელოვანი წევრები იყვნენ”, *ტაბულა* 09.09.2022, <https://tabula.ge/ge/news/691110-papuashvili-ivanishvilis-otkheulze-dagmobas-ar>.
- ⁴⁶ “კობახიძე: კარლ შარტელი მხოლოდ უარყოფით როლს ასრულებდა EU-სა და საქართველოს ურთიერთობებში“, *ტაბულა* 20.07.2022, <https://tabula.ge/ge/news/689346-kobakhidze-karl-hartseli-mkholod-uarqopit-rols>; Shota Khincha, “Irakli Kobakhidze: The face of Georgia’s turn from the West”, *OC Media* 01.08.2022, <https://oc-media.org/features/irakli-kobakhidze-the-face-of-georgias-turn-from-the-west/>.
- ⁴⁷ Ian Kelly and David J. Kramer, “Putin Is Failing in Ukraine, But Winning in Georgia”, *The Bulwark* 24.05.2022, <https://www.thebulwark.com/putin-is-failing-in-ukraine-but-winning-in-georgia/>; Will Cathcart, “Georgia’s Ruling Party Is Tanking Its Own NATO Bid”, *Foreign Policy* 08.08.2022, <https://foreignpolicy.com/2022/08/08/georgia-nato-eu-russia/>.
- ⁴⁸ იხ. ზემოთ სქოლიო 13.
- ⁴⁹ “ქართულმა ოცნებამ ევროკომისიის რეკომენდაციების შესრულების გეგმა წარადგინა”, *Civil.ge* 01.07.2022, <https://civil.ge/ka/archives/499106>.
- ⁵⁰ “ირაკლი ღარიბაშვილი: დეგნანის კრიტიკის განვრცობა და გადაჭარბება არ შედის ქვეყნის ინტერესებში”, *JAMnews* 02.09.2022, <https://jam-news.net/ge/irakli-gharibashvili-degnanis-kritikis-ganvrcoba-da-gadacharbebba-ar-shedis-qveynis-interesebshi>.
- ⁵¹ “ირაკლი ღარიბაშვილი გერმანიას სტუმრობს”, *Civil.ge* 15.09.2022, <https://civil.ge/ka/archives/508251>.
- ⁵² “ACT-ის კვლევით, მოქალაქეების 87% ფიქრობს, რომ „უკრაინის ომი ჩვენი ომიც არის“, *Civil.ge* 10.03.2022, <https://civil.ge/ka/archives/478172>.
- ⁵³ “Georgians rally in support of Ukraine as MPs scramble for response 24 February 2022,” *OC Media* 24.02.2022, <https://oc-media.org/georgians-rally-in-support-of-ukraine-as-mps-scramble-for-response/>.
- ⁵⁴ Giorgi Lomsadze, “Georgians take up arms against Russia in Ukraine”, *Eurasianet* May 9, 2022, <https://eurasianet.org/georgians-take-up-arms-against-russia-in-ukraine>.
- ⁵⁵ “Protesters in Tbilisi Decry Georgian Government’s Inadequate Support for Ukraine”, *RFE/RL*, 01.03.2022, <https://www.rferl.org/a/ukraine-invasion-tbilisi-protest-georgia/31731006.html>.
- ⁵⁶ „CRRC: საქართველოს მოსახლეობას მთავრობის მხრიდან უკრაინის მეტი მხარდაჭერა სურს“, *Civil.ge*, 15.03.2022, <https://civil.ge/ka/archives/479320>.
- ⁵⁷ „საზოგადოების განწყობა საქართველოში“, აპრილი 2022, ჩატარებულია NDI-ის დაკვეთით CRRC საქართველოს მიერ.

- ⁵⁸ *Public Opinion Research Survey of Georgia, March 2022*. <https://www.iri.org/resources/public-opinion-survey-residents-of-georgia/>.
- ⁵⁹ Dustin Gilbreath, Koba Turmanidze, *Is Georgia Really Polarized?* OC Media, 06.10.2020, <https://oc-media.org/features/datablog-is-georgia-really-polarised/>
- ⁶⁰ ნათია ცქიფურიშვილი, “საქართველოში ოპოზიციაში მყოფი ადამიანები, უკრაინაში ხელისუფლებაში არიან – კობახიძე”, ნეტგაზეთი 25.03.21 <https://netgazeti.ge/news/601741/>.
- ⁶¹ „კობახიძე: სოროსის ფონდის თბილისის ოფისის ომის პარტიის დანამატად არის ქცეული“, ტაბულა 22.04.2022, <https://tabula.ge/ge/news/686722-kobakhidze-sorosis-pondis-tbilisis-opisi-omis>; “კობახიძე: ომბუდსმენი „ომის პარტიას“ წარმოადგენს და ისიც ამ განზრახვის ნაწილია”, პუბლიკა 28.04.2022, <https://publika.ge/kobakhidze-ombudsmeni-omis-partias-warmoadgens-da-isis-am-ganzrakhvis-nawilia/>.
- ⁶² <https://www.youtube.com/watch?v=P64gp4XPnuQ>.
- ⁶³ ლუკა პერტაია, „ევტუშენკოვი ივანიშვილთან ზარებს ადასტურებს“, ნეტგაზეთი 26.04.2022, <https://netgazeti.ge/life/607214/>
- ⁶⁴ “ზემოთის უკვე ყველაფერი ნათელი გახდა...”, ინფოსტალიონი 10.05.2022, <https://www.infostalioni.com/2022/05/10/%E1%83%A9%E1%83%94%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%98%E1%83%A1%E1%83%A3%E1%83%99%E1%83%95%E1%83%94-%E1%83%A7%E1%83%95%E1%83%94%E1%83%9A%E1%83%90%E1%83%A4%E1%83%94%E1%83%A0%E1%83%98-%E1%83%9C/>.
- ⁶⁵ “ევროპული მომავლის დასაცავად თბილისში ათათასობით მოქალაქე შეიკრიბა”, Civil.ge 21.06.2022, <https://civil.ge/ka/archives/497223>.
- ⁶⁶ “არასამთავრობოები კანდიდატის სტატუსის ვერმიღების გამო ხელისუფლებას აკრიტიკებენ”, Civil.ge 24.06.2022 <https://civil.ge/ka/archives/497904>; “ოპოზიცია კანდიდატის სტატუსის ვერმიღებას ენმიანება”, Civil.ge 24.06.2022, <https://civil.ge/ka/archives/497983>.
- ⁶⁷ “პროევროპული აქციის მონაწილეები პრემიერისა და მთავრობის გადადგომას ითხოვენ”, Civil.ge 24.06.2022, <https://civil.ge/ka/archives/498086>.
- ⁶⁸ “პრო-ევროპული აქციის სამომავლო გეგმები და „ოცნების“ პასუხი”, Civil.ge 04.07.2022, <https://civil.ge/ka/archives/499516>.
- ⁶⁹ “საქართველომ ევროკავშირის წევრობაზე განაცხადი გაგზავნა“, ფორმულა 03.03.2022, <https://formulanews.ge/News/65814>; “გოცირიძე: ვინ აიძულა ლარიაშვილი განაცხადი შეეტანა?”, ინტერპრესნიუსი 23.05.2022, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/711696-roman-gocirize-vin-aizula-garibashvili-ganacxadi-shectana-kin-ciskvrit-aizula-xalxma-da-opoziciam-da-zecolis-shedegad-gaxdnen-izulebuli-ganacxadi-gacketebinat/>.
- ⁷⁰ იხ. ზემოთ სქოლიო 39.
- ⁷¹ „საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების საბჭოს მე-7 შეხვედრის შემდგომი ერთობლივი განცხადება“, Civil.ge 07.09.2022, <https://civil.ge/ka/archives/507485>.
- ⁷² “საარჩევნო სისტემის რეფორმის სამუშაო ჯგუფში ISFED-ის ჩართვაზე უარისთვის მმართველ პარტიას აკრიტიკებენ”, Civil.ge 19.08.2022, <https://civil.ge/ka/archives/505044>.
- ⁷³ „დელივიანტიზაციის კანონი, არსებობის შემთხვევაში, შეეხებოდა საზარაძე-ჯაფარიძეს, სააკაშვილსა და კეზერაშვილს – კობახიძე“, რადიო თავისუფლება 21.06.2022, <https://www.radiotavisupleba.ge/a/31908045.html>.
- ⁷⁴ NDI და CRRC, „საზოგადოების განწყობა საქართველოში: 2022 წლის აგვისტოში ჩატარებული პირისპირ გამოკითხვის შედეგები“.
- ⁷⁵ “ნაციონალური მოძრაობა ვადაძეძის არჩევნების დანიშვნას ითხოვს”, Civil.ge 05.09.2022, <https://civil.ge/ka/archives/507150>.
- ⁷⁶ Ibid.
- ⁷⁷ “Mikheil Saakashvili ‘quits Georgian politics’”, OC Media 01.08.2022, <https://oc-media.org/mikheil-saakashvili-quits-georgian-politics/>.

ქართველ ექსპერტებს საქართველოს ხელისუფლების პრო-დასავლური ორიენტაციისა არ სჯერათ და ამისი მიზეზად უყურებენ ცვლილების პერსპექტივას

ორი გამოკითხვის შედეგები

მაისი და ივლისი 2022

2022 წლის მაისში და ივლისში მშვიდობის, დემოკრატიის და განვითარების კავკასიურმა ინსტიტუტმა ჩაატარა პოლიტიკის ქართველი ექსპერტების ორი გამოკითხვა. პირველის თემა იყო რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენა საქართველოს საგარეო და საშინაო პოლიტიკაზე, ხოლო მეორის – საქართველოს მხრიდან წევრობის განაცხადზე ევროკავშირის პასუხის მნიშვნელობა, მიზეზები და შემდგომი ნაბიჯები. ეს ანგარიში აჯამებს ორივე ამ კვლევის შედეგს. ის შინაარსობრივად დაკავშირებულია პოლიტიკის ნარკვევთან „რუსეთ-უკრაინის ომის გავლენა საქართველოს პოლიტიკურ ვითარებაზე“, რომელთან ერთდროულად ვაქვეყნებთ.

გამოკითხვები ჩატარდა ონლაინ პლატფორმაზე Survey Monkey, პირველ შემთხვევაში 3 დან 16 მაისამდე, მეორე შემთხვევაში 2-დან 20 ივლისამდე, პირველ გამოკითხვას გამოეხმაურა 52, ხოლო მეორეს – 130 რესპონდენტი.

ცხადია, გამოკითხვის შედეგებს ვერ განვაზოგადებთ. მაგრამ ის გარკვეულ წარმოდგენას გვაძლევს იმაზე, თუ რა განწყობებია გავრცელებული პოლიტიკის მკვლევარებსა და ანალიტიკოსებში, რომლებიც გავლენას ახდენენ საზოგადოებრივ აზრზე მედიის ან კოლეგებთან ურთიერთობის გზით.

მეორე გამოკითხვაში რესპონდენტთა 41.7% წარმოადგენდა აკადემიურ სფეროს, ხოლო 35.4% – პოლიტიკის ანალიზში ჩართულ არასამთავრობო ორგანიზაციებს (ე.წ. think tank-ებს). დანარჩენებს შორის იყვნენ ამ საკითხზე მომუშავე ჟურნალისტები და დამოუკიდებელი მკვლევრები. პირველ გამოკითხვაში რესპონდენტთა განაწილება საქმიანობის სფეროების მიხედვით მსგავსი იყო. მაქსიმალურად შევეცადეთ, კვლევაში სხვადასხვა პოლიტიკური შეხედულების მქონე რესპონდენტი ჩავკვეთოთ, თუმცა პასუხებში საქართველოს ხელისუფლების მიმართ კრიტიკული პასუხები ჭარბობს. ესეც მეტ-ნაკლებად ასახავს საექსპერტო წრეებში არსებულ განწყობას.

თითოეულ გამოკითხვაში მხოლოდ თითო რესპონდენტი აღმოჩნდა ევროინტეგრაციის მოწინააღმდეგე: ყველა სხვა ევროინტეგრაციას ქვეყნის უმთავრეს პრიორიტეტად მიიჩნევს. თუმცა მთლიანად მოსახლეობაში ევროინტეგრაციის მოწინააღმდეგეთა წილი უფრო დიდია, რესპონდენტთა ერთსულეობა ამ საკითხში შეესაბამება იმ გარემოებას, რომ საქართველოს საექსპერტო წრეებში თითქმის არ მიმდინარეობს დისკუსია ევროინტეგრაციის პოლიტიკის საჭიროებაზე: საუბარი მხოლოდ ამ მიზნის მიღწევის გზებზეა.

რესპონდენტებს შეთავაზეთ კითხვებზე შესაძლო პასუხები და ვთხოვეთ, მათთვის ყველაზე მისაღები ვარიანტები ამოერჩიათ. თავის მხრივ, შეთავაზებული პასუხები მედიასა და საზოგადოებრივ დისკუსიებში გამოთქმულ შეხედულებებს ასახავდა. გარდა ამისა, რესპონდენტებს საშუალება ჰქონდათ, კომენტარის სახით აეხსნათ და დაეკონკრეტებინათ თავიანთი პასუხები, თუმცა ეს შესაძლებლობა შედარებით მცირე ნაწილმა გამოიყენა, ამიტომ მათი კომენტარები ამ ანგარიშში არ გამოგვიყენებია.

კვლევა ჩატარდა პროფ. ვია ნოდიას ზოგადი ხელმძღვანელობით,

პირითაღი მიზნებები

ორივე გამოკითხვამ გამოავლინა ექსპერტების დიდი უმრავლესობის მეტად კრიტიკული დამოკიდებულება არსებული ხელისუფლების მიმართ როგორც საგარეო პოლიტიკის, ისე შიდაპოლიტიკური განვითარების საკითხებში.

აბსოლუტური უმრავლესობა საქართველოს მიერ ევროკავშირის წევრობის კანდიდატის სტატუსის ვერმიღებას ქვეყნის სერიოზულ წარუმატებლობად აფასებს და ამისთვის პასუხისმგებლობას ცალსახად ხელისუფლებას აკისრებს. მეტიც, ექსპერტთა გამოკვეთილმა უმრავლესობამ, 70%-მა, ეს წარუმატებლობა მიაწერა ხელისუფლების არა შეცდომებს, არამედ გამიზნულ სტრატეგიას. მათ გაიზიარეს მოსაზრება, რომლის თანახმადაც ხელისუფლებამ მხოლოდ საზოგადოების ზეწოლით შეიტანა განაცხადი ევროკავშირის წევრობაზე, მაგრამ არ იყო დაინტერესებული წევრობის კანდიდატის სტატუსის მიღებით. კიდევ უფრო დიდმა უმრავლესობამ, დაახლოებით 85 პროცენტმა, ჩათვალა, რომ არსებული ხელისუფლების მიერ ევროკავშირის რეკომენდაციების სამომავლოდ შესრულების შანსი ძალიან დაბალია ან საერთოდ არ არსებობს.

ეს, ფაქტობრივად, ხელისუფლების ანტი-დასავლურ და შეფარულად პრო-რუსულ პოლიტიკაში დადანაშაულებას ნიშნავს. აქამდე, ხელისუფლების პრორუსულობის ბრალდებას ოპოზიციის რადიკალური მომხრეები გამოთქვამდნენ, ექსპერტული საზოგადოების უდიდესი ნაწილის კი, როგორც წესი, ასეთ ბრალდებებს გაზვიადებულად, დაუსაბუთებლად და პოლიტიკურად მოტივირებულად მიიჩნევდა. გამოკითხვა მიანიშნებს, რომ „ქართული ოცნების“ ხელისუფლების ფაქტობრივი პრო-რუსულობის ბრალდება „მეინსტიმული“ გახდა.

ამ ფონზე, აქტუალური გახდა კითხვა იმის შესახებ, ხომ არ გადადგამს ხელისუფლება შემდეგ ნაბიჯს და ღიად ხომ არ იტყვის უარს ევროინტეგრაციის პოლიტიკაზე. ექსპერტთა უმრავლესობამ, 70 პროცენტმა, ჩათვალა, რომ ამის ალბათობა დაბალია ან ეს მოსალოდნელი საერთოდ არ არის. 21%-მა ესეც შესაძლებლად ჩათვალა.

იმ ნაწილში, რაც ოპოზიციის და სამოქალაქო საზოგადოების სასურველ სამოქმედო სტრატეგიას ეხება, ექსპერტებს შორის აზრი არსებითად გაიყო. აგვისტოში 42 პროცენტზე მეტმა ჩათვალა, რომ, მოცემულ ვითარებაში, მასობრივი აქციების გზით ხელისუფლების შეცვლის მცდელობა ქართული ოპოზიციისთვის და სამოქალაქო საზოგადოებისთვის ყველაზე ადეკვატური სტრატეგიაა. უფრო ნაკლები – 34.4% მხარს უჭერს უფრო „კონსტრუქციულ“ მიდგომას – ხელისუფლებასთან თანამშრომლობას ევროკავშირის რეკომენდაციების შესასრულებლად. მეორეს მხრივ, ექსპერტთა დიდი უმრავლესობა უპერსპექტივოდ მიიჩნევს ვადამდელი არჩევნების მოთხოვნას და ეწინააღმდეგება პარლამენტის ბოიკოტის განახლების მოთხოვნებს.

შეჯამების სახით შეგვიძლია ვთქვათ, რომ შედარებით რადიკალური მეთოდების მიმართ მხარდაჭერა საქართველო წრეებშიც გაიზარდა, თუმცა მათი ქმედითობის მიმართ სკეპტიციზმი მაღალი რჩება. ამ ფონზე ბუნებრივია, რომ ექსპერტების უმრავლესობა პესიმისტურად უყურებს უახლოეს მომავალში სასიკეთო ცვლილებების პერსპექტივას.

როგორ აფასებენ ექსპერტები საქართველოს ხელისუფლების რეაქციას რუსეთ-უკრაინის ომზე?

მაისში გამოკითხულ ექსპერტთა დიდმა უმრავლესობამ, 84.6%-მა, მიიჩნია, რომ ხელისუფლებას გაცილებით უფრო მკვეთრად უფრო გამოეხატა მხარდაჭერა უკრაინის მიმართ; კიდევ 11.5%-მა ის არსებითად ადეკვატურად შეაფასა, თუმცა მაინც უფრო თანმიმდევრულ მხარდაჭერას ელოდა. მხოლოდ თითო ექსპერტი დაეთანხმა მოსაზრებას,

რომ ხელისუფლებამ მხარდაჭერის სრულიად ადეკვატური დონე გამოხატა ან რომ უკრაინა მხარდაჭერის ამ დონესაც არ იმსახურებდა. 78.8%-ის აზრით, ამ რეაქციამ „რამდენადმე“ ან „სერიოზულად“ შეარყია დასავლელი პარტნიორების ნდობა საქართველოს ხელისუფლების მიმართ, ხოლო 15.4%-ის აზრით, ნდობის დონე იმავე ნიშნულზე დარჩა.

რაც შეეხება მიზეზებს, რამაც ხელისუფლების რეაქცია განაპირობა (თითოეულ ექსპერტს

სამი პასუხის შერჩევა შეეძლო), ექსპერტებმა ყველაზე დიდი მნიშვნელობა მიანიჭეს ბიძინა ივანიშვილის ბიზნეს-ინტერესებს, შიდაპოლიტიკური ბრძოლის (ოპოზიციის დისკრედიტაციის) მიზანს და რუსეთის ინტერესების გათვალისწინების სურვილს; ექსპერტების შედარებით მცირე რიცხვმა (შესაბამისად 20.4 და 18.4 პროცენტმა) დაასახელა უსაფრთხოების და ეკონომიკის პრაგმატული მოსაზრებები, ანუ ის მოტივები, რასაც თავად ხელისუფლების წარმომადგენლები ასახელებდნენ თავიანთი პოლიტიკის გასამართლებლად.

რამდენად მოახდინა ევროკავშირის წევრობის განაცხადის შეტანამ გავლენა საქართველოს შიდაპოლიტიკურ გარემოზე?

მაისის გამოკითხვაში ექსპერტების უდიდესი უმრავლესობის, 86.5%-ის აზრით, ბოლო ორი წლის განმავლობაში საქართველომ მეტი ავტორიტარიზმის მიმართულებით გადადგა ნაბიჯები. ეს შეფასება თანხვდება საერთაშორისო კვლევითი ორგანიზაციების რეიტინგებსაც, სადაც საქართველოში დემოკრატიის უკანდახევია დაფიქსირებული.

ევროკავშირის წევრობაზე განაცხადის შეტანა ლოგიკურად აქცევდა მოლოდინს, რომ საქართველოს ხელისუფლება, სულ მცირე თავის ევროპელ პარტნიორებზე შთაბეჭდილების მოსახდენად, შეეცდებოდა მეტი დემოკრატიული რეფორმის გატარებას. თუმცა მაისში, ასეთი მოლოდინი რესპონდენტების მხოლოდ 15.4%-ს ჰქონდა; 76.9%-მა ჩათვალა, რომ ეს ფაქტორი ხელისუფლების შიდაპოლიტიკურ ქცევაზე გავლენას არ მოახდენდა. დაახლოებით იმავე რაოდენობამ ჩათვალა, რომ ახალი სიტუაცია არც ოპოზიციის ქცევაზე მოახდენდა გავლენას. როგორც შემდეგ გამოჩნდა, ასეთი მოლოდინები სწორი იყო.

რეაქციები ევროკავშირის უარზე, საქართველოსთვის წევრობის კანდიდატის სტატუსი მიენიჭებინა

საქართველოს მიმართვის პასუხად, იენისის ბოლოს, ევროკავშირმა მიიღო გადაწყვეტილება, რის თანახმადაც საქართველოს, ისევე როგორც უკრაინასა და მოლდოვას, მიეცა ევროკავშირის წევრობის პერსპექტივა, მაგრამ, ამავე ქვეყნებისგან განსხვავებით, უარი ეთქვა წევრობის კანდიდატის სტატუსზე. ჩვენ შევისწავლეთ ექსპერტთა დამოკიდებულება ამ გადაწყვეტილების ორივე კომპონენტის მიმართ.

რესპონდენტთა უმრავლესობა, თითქმის 60% დაეთანხმა პასუხის ვარიანტს, რომ „მოცემულ პირობებში [ევროკავშირის] ეს გადაწყვეტილება სამართლიანი იყო“, თუმცა მესამედზე ცოტა ნაკლებმა ჩათვალა, რომ, მიუხედავად ქვეყანაში არსებული პრობლემებისა, ქვეყანა ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსს მაინც იმსახურებდა. ჩვეულებრივ, ამ მოსაზრების მომხრე ადამიანები გულისხმობენ, რომ ევროკავშირის მხედველობაში უნდა მიეღო ქართული საზოგადოების და სახელმწიფოს ზოგადი პრო-ევროპული პოლიტიკა ბოლო ათწლეულების მანძილზე. არც ერთი ექსპერტი არ დათანხმებია აზრს, რომ „საქართველო არა მხოლოდ კანდიდატის სტატუსს, არამედ ევროპულ პერსპექტივასაც არ იმსახურებდა.“

გარდა გადაწყვეტილების მართებულობის შეფასებისა, მნიშვნელოვანი იყო იმის გარკვევაც, თუ ექსპერტებმა მის რომელ ნაწილს მიანიჭეს მეტი მნიშვნელობა: პოზიტიურს (ქვეყნისთვის ევროპული პერსპექტივის გახსნას), თუ ნეგატიურს (კანდიდატის სტატუსზე უარს). ამაში ექსპერტები საკმაოდ ერთსულოვნები იყვნენ: 82 პროცენტზე მეტისთვის პირველ რიგში საწყენი იყო კანდიდატის სტატუსის არმინიჭება; მხოლოდ რვანახევარმა პროცენტმა მიანიჭა მეტი „წონა“ ევროპული პერსპექტივის გახსნას, ხოლო 4 პროცენტზე ნაკლებს გაორებული რეაქცია ჰქონდა.

ვისი ბრალია, რომ საქართველომ კანდიდატის სტატუსი ვერ მიიღო?

კვლევამ დაადგინა, რომ ექსპერტების აბსოლუტური უმრავლესობა, 80 პროცენტზე მეტი, პასუხისმგებლობას ევროკავშირის გადაწყვეტილების ნეგატიურ ნაწილზე – უარზე კანდიდატის სტატუსი მინიჭების მიმართ – ცალსახად ხელისუფლებას აკისრებს. 18 პროცენტი თანაბრად ანაწილებს პასუხისმგებლობას მთლიანად ოპოზიციურ კლასზე, ანუ ხელისუფლებასა და ოპოზიციას. მხოლოდ ექვსმა ექსპერტმა გაიზიარა ხელისუფლების წამომადგენელთა მიერ გამოთქმული შეფასება, რომ ევროკავშირის გადაწყვეტილების ნამდვილი მიზეზი გეოგრაფიული ფაქტორი იყო. არც ერთ ექსპერტს არ დაუკისრებია ძირითადი პასუხისმგებლობა ოპოზიციის ქმედებებისთვის.

თითქმის ასეთივე ერთსულოვნება გამოიჩინეს ექსპერტებმა გადაწყვეტილების პოზიტიური ნაწილის – ევროკავშირის პერსპექტივის გახსნის – გაანალიზებისას. სამ მეოთხედზე ცოტა მეტი დაეთანხმა შეფასებას, რომ ამით ევროკავშირმა „გაითვალისწინა ქართული საზოგადოების მრავალგზის გამოჩენილი ერთგუ-

ლება ევროინტეგრაციის პოლიტიკის მიმართ“; დაახლოებით ოცმა პროცენტმა ჩათვალა, რომ ის ამ დროს გეოსტრატეგიული მოსაზრებებით ხელმძღვანელობდა, და მხოლოდ სამმა ექსპერტმა მიიჩნია, რომ ევროკავშირმა ამით ხელისუფლების ბოლო წლებში გატარებული რეფორმები დააფასა.

ხელისუფლების წარმომადგენლების განცხადებით, ოპოზიცია მიზანმიმართულად ცდილობდა ევროპელი პარტნიორების დარწმუნებას, საქართველოსთვის კანდიდატის სტატუსი არ მიენიჭებინათ. გამოკითხვაში ამ მოსაზრებას ექსპერტების მხოლოდ 11.8% დაეთანხმა. 48%-მა გაიზიარა მოსაზრება, რომ „ოპოზიცია ცდილობდა ევროპელი პარტნიორების დარწმუნებას, რომ საქართველო კანდიდატის სტატუსს იმასახურებდა, მაგრამ მას ამ მიმართულებით გაცილებით მეტის გაკეთება შეეძლო“, ხოლო 16.5%-ის აზრით ოპოზიციამ საამისოდ გააკეთა ყველაფერი, რაც შეეძლო. ამ კითხვაზე პასუხისგან გამოკითხულთა შედარებით დიდმა ნაწილმა, 23.6%-მა შეიკავა თავი.

რა არის ხელისუფლების ნამდვილი გეოპოლიტიკური სტრატეგია?

ბოლო წლებში სულ უფრო თვალსაჩინო გახდა წინააღმდეგობა, ერთი მხრივ, ხელისუფლების მიერ ზოგადად გამოცხადებულ პროდასავლურ სტრატეგიასა და, მეორეს მხრივ, მის პოლიტიკურ ნაბიჯებსა და ანტიდასავლურ საჯარო რიტორიკას შორის. საქართველოს პირობებში, ეს უკანასკნელი ტენდენცია ობიექტურად რუსეთთან დაახლოებას ნიშნავს. ამ ფონზე გამოითქმებოდა აზრი, რომ ხელისუფლებამ მხოლოდ საზოგადოების ზეწოლით შეიტანა განაცხადი ევროკავშირის წევრობაზე, თუმცა რეალურად კანდიდატის სტატუსის მიღება მის მიზნებს არც შეადგენდა.

კვლევამ აჩვენა, რომ ეს უკანასკნელი ხედვა აგვისტოში გამოკითხულ ექსპერტთა 70%-მა გაიზიარა: ისინი დაეთანხმნენ დებულებას, რომ ხელისუფლების ბოლო თვეების ქმედებები მისივე შეტანილი განაცხადის შეგნებულ საბოტაჟს ნიშნავდა. მხოლოდ 28.4%-მა მიიჩნია, რომ მმართველ პარტიას „სურდა, ქვეყანას კანდიდატის სტატუსი მიეღო, მაგრამ მისი ნაბიჯები არ იყო ადეკვატური ამ მიზნის მისაღწევად“. არც ერთმა არ გაიზიარა პასუხის ვარიანტი, რომლის თანახმადაც ხელისუფლებამ „ყველაფერი გააკეთა იმისთვის, რომ საქართველოს კანდიდატის სტატუსი მიეღო“.

ამ ფონზე ბუნებრივად ჩნდება ეჭვი, რამდენად შეინარჩუნებს ხელისუფლება თავის დეკლარირებულ პროდასავლურ კურსს? ხომ არ უნდა ველოდოთ შემდეგ ნაბიჯს, როდესაც ის ამ კურსზე ღიად იტყვის უარს, რაც, ფაქტობრივად, რუსეთის ორბიტაზე გადასვლას ნიშნავს? ამ საკითხზე ექსპერტების აზრები გაიყო. ყველაზე მეტი, 40.2% პროცენტი, დაეთანხმა აზრს, რომ ეს შესაძლებელია, თუმცა ამის ალბათობა დაბალია, ხოლო 30% დარწმუნებულია, რომ ხელისუფლება დეკლარირებულად გააგრძელებს პროდასავლურ კურსს. მხოლოდ 21%-მა შეაფასა ევროინტეგრაციის კურსზე ღია უარის პერსპექტივა როგორც „მაღალი“.

როგორ აფასებენ ექსპერტები ოპოზიციის დამოკიდებულებას ევროინტეგრაციის მიმართ ხელისუფლების მიდგომისგან განსხვავებით? რესპონდენტთა დიდი უმრავლესობის, 81.4%-ის აზრით, თუ დღევანდელი ოპოზიცია ხელისუფლებაში მოვიდა, ქვეყანას ევროკავშირის კანდიდატის სტატუსის მიღების გაცილებით მეტი შანსი ექნება. მხოლოდ 7.8%-მა ჩათვალა, რომ ამ მხრივ არაფერი შეიცვლება. არც ერთი ექსპერტი არ დაეთანხმა პასუხის ვარიანტს, რომ ოპოზიციის ხელისუფლებაში მოსვლის შემთხვევაში კანდიდატის სტატუსის მიღების შანსი შემცირდება. ამ კითხვაზე პასუხისას შედარებით ბევრმა, რესპონდენტების 10.9%-მა, პასუხისგან თავი შეიკავა.

რამდენად უნდა ველოდოთ ევროკავშირის რეკომენდაციების შესრულებას?

ევროკავშირი გეგმავს, დაუბრუნდეს საქართველოსთვის სტატუსის საკითხს იმის კვალად, თუ როგორ შეასრულებს ქვეყანა ევროკომისის მიერ ჩოყალიბებულ თორმეტ რეკომენდაციას. თავდაპირველად, მათი შესრულების ვადა ექვსი თვე დაისახა, თუმცა შემდეგ ეს ვადა 2023 წლამდე გახანგრძლივდა. კვლევის დაწყების დროისთვის ექვსთვიანი ვადა ჯერ ძალაში იყო, რაც კითხვის ფორმულირებაშიც აისახა.

ჩვენ ვკითხეთ ექსპერტებს, რამდენად დიდია ალბათობა, რომ დადგენილ ვადაში „ქართული ოცნების“ ხელისუფლება რეკომენდაციებს შეასრულებს. პასუხებში პესიმიზმი ჭვიოდა: 55%-ის შეფასებით, ამის შანსი დაბალია, ხოლო 30.2%-ის აზრით, ის საერთოდ არ არსებობს. მხოლოდ 4.6%-მა მიიჩნია, რომ რეკომენდაციების შესრულების შანსი არსებული ხელისუფლების პირობებში რეალისტურია, ხოლო 6.2%-ს ეჭვი არ ეპარება, რომ ხელისუფლება რეკომენდაციებს შეასრულებს.

რა უნდა გააკეთონ დემოკრატიის მომხრეებმა?

როგორც ამ კვლევამაც დაადასტურა, საქსპერტო წრეებში გაბატონებულია აზრი, რომ, არსებული ხელისუფლების პირობებში, დასავლეთისგან დაშორების და დემოკრატიის დაკნინების ტენდენციები შეუქცევადია. რა უნდა მოიმოქმედოს ამ შემთხვევაში პროდასავლურმა, დემოკრატიის მომხრე საზოგადოებამ, რომელშიც, პირველ რიგში, პოლიტიკური ოპოზიცია და სამოქალაქო საზოგადოება მოიაზრება?

ბოლო ორი წლის მანძილზე, ოპოზიციაც და სამოქალაქო საზოგადოებაც ფაქტობრივად გაყოფილია სამოქმედო სტრატეგიაზე. ნაწილი თვლის, რომ ორიენტაცია წარმომადგენლობითი დემოკრატიის ტრადიციულ ინსტიტუტებზე, კერძოდ, პარლამენტში მონაწილეობაზე უნდა იყოს, ცვლილების პერსპექტივა კი მხოლოდ ოპოზიციის მიერ არჩევნების მოგებას უკავშირდება. ამგვარ სტრატეგიას უჭერს მხარს საერთაშორისო დემოკრატიული თანამეგობრობაც.

სხვები სკეპტიკურად არიან განწყობილნი ასეთი ტრადიციული მეთოდების ქმედითობის, პირველ რიგში, არჩევნებში ოპოზიციის გამარჯვების შესაძლებლობის მიმართ. მათი აზრით, ხელისუფლებას საარჩევნო პროცესებით მანიპულირების დიდძალი რესურსი აქვს და ოპოზიციის გამარჯვებას ნებისმიერ შემთხვევაში არ დაუშვებს. ცვლილებების მიღწევის ძირითადი წინაპირობა ქუჩის პროტესტების მობილიზაციაა.

კვლევებმა აჩვენა, რომ ამ საკითხზე საერთო აზრი არც ექსპერტებს შორის არსებობს, თუმცა, დროის გავლასთან ერთად, შედარებით უფრო რადიკალური სტრატეგიის მომხრეთა პოზიციები ამ წრეშიც ძლიერდება.

ამ თემებზე ექსპერტებს აზრი ვკითხეთ როგორც მაისის, ისე აგვისტოს გამოკითხვებში. გარდა ამისა, ეს შედეგები შეიძლება შევადაროთ კავკასიური ინსტიტუტის 2021 წლის აგვისტოს ანალოგიური კვლევის შედეგებს. მაშინ გამოკითხულთა მხოლოდ 28%-მა გამოთქვა მყარი რწმენა, რომ „თუ ოპოზიცია რეალურად ხელისუფლებაზე პოპულარული იქნება, მას არჩევნების მოგებას ვერავინ შეუშლის“. მეორეს მხრივ, მხოლოდ 9%-მა გამოიხატა ხელისუფლების არჩევნებით შეცვლის პერსპექტივა. უმრავლესობა, 59% ინარჩუნებდა იმედს, რომ „ქართული ოცნების“ არჩევნებით დამარცხება შესაძლებელია, ოღონდ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ოპოზიციას სახელისუფლებო პარტიასთან შედარებით გაცილებით უფრო დიდი

მხარდაჭერა (მაგალითად, 7-8%-ით მეტი) ექნება, რათა მანიპულაციების და გაყალბების ეფექტი გააბათილოს.

მაისის კვლევაში შევამოწმეთ, რამდენად შეიცვალა ექსპერტთა დამოკიდებულება ამ საკითხის მიმართ მომდევნო პერიოდში განვითარებული მოვლენების შემდეგ. გამოკითხულთა 58.2%-მა განაცხადა, რომ მისი დამოკიდებულება ამ საკითხის მიმართ არ შეცვლილა. მათ შორის, ვინც აზრი შეიცვალა, ცვლილების მიმართულება ურთიერთსაპირისპირო იყო: ოდნავ მეტს (19.1%) ნაკლებ სჯეროდა, რომ ხელისუფლებას არჩევნების გზით შეცვლა რეალისტურია, ხოლო 15.7%-ს, პირიქით, გაუძლიერდა ხელისუფლების არჩევნების გზით შეცვლის რწმენა.

აგვისტოს გამოკითხვაში ვკითხეთ, თუ, არსებულ პირობებში, როდესაც ხელისუფლებას ევროკავშირის რეკომენდაციებს შესრულების ნება, დიდი ალბათობით, არა აქვს, რა სტრატეგია უნდა აირჩიონ ევროინტეგრაციის აქტიურმა მხარდამჭერებმა ოპოზიციასა და სამოქალაქო საზოგადოებაში? ყველაზე მეტმა, 42.4%-მა, მხარი დაუჭირა აზრს, რომ საზოგადოება უნდა ეცადოს მასობრივი აქციების გზით ხელისუფლების შეცვლას. ასევე დიდი ნაწილი, 34.4%, თვლის, რომ ოპოზიციამ და სამოქალაქო საზოგადოებამ ხელისუფლებასთან უნდა ითანამშრომლოს ევროკავშირის რეკომენდაციების შესასრულებლად. 12.8% ორივე ამ გზას უპერსპექტივოდ მიიჩნევს და თვლის, რომ პრიორიტეტი 2024 წლის არჩევნებისთვის მზადება უნდა იყოს.

მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებულ სამ კვლევაში კითხვები სხვადასხვაგვარად იყო დასმული და შედეგების პირდაპირი შედარება შეუძლებელია, ეს მონაცემები მაინც გვიჩვენებს საფუძველს, ვივარაუდოთ, რომ კონვენციური დემოკრატიული მეთოდების მიმართ (არჩევნები, საპარლამენტო მუშაობა) სკეპტიციზმი იზრდება. მაგრამ პრობლემა ისაა, რომ ექსპერტები არც შედარებით რადიკალური (იგულისხმება მშვიდობიანი საპროტესტო აქციები) მეთოდების პროდუქტიულობაში არიან დარწმუნებული. მაისის გამოკითხვაში, ოპოზიციის მხრიდან ვადაძლევი არჩევნების მოთხოვნა (რაც მხოლოდ მასობრივი აქციებით შეიძლება იყოს მიღწეული) გამოკითხულთა 35.5%-მა სრულიად არარეალისტურად მიიჩნია, 48%-მა კი – ნაკლებ სავარაუდოდ. ვადაძლევი არჩევნების ალბათობა მხოლოდ 3.9%-მა შეაფასა როგორც „მაღალი“.

ხელისუფლების რადიკალური კრიტიკოსების მხრიდან პერიოდულად ისმის მოთხოვნა, ოპოზიცია საპარლამენტო ბოიკოტის რეჟიმს დაუბრუნ-

დეს. ასეთ სტრატეგიას ექსპერტების მხოლოდ 18% უჭერს მხარს. დიდი უმრავლესობა თვლის, რომ ოპოზიცია საპარლამენტო მეთოდებზე უნდა ფოკუსირდეს (44%) ან ეს მეთოდები ქუჩის პროტესტებს შეუსაძლოს (30%).

ამ განწყობებიდან გამომდინარე გასაკვირი არ არის, რომ ექსპერტების უმრავლესობა პესიმისტურად უყურებს უახლოეს ორ წელიწადში დემოკრატიის პროგრესის პერსპექტივას. 51% ფიქრობს, რომ უახლოესი ორი წლის განმავლობაში საქართველო გააგრძელებს სვლას მეტი ავტორიტარიზმისკენ, ხოლო 25.5% ელის, რომ ამ მიმართულებით არაფერი შეიცვლება. მხოლოდ 13.7% ელის, რომ უახლოეს ორ წელიწადში ქვეყანა უფრო დემოკრატიული გახდება.

ასეთი პესიმიზმის ფონზე საზოგადოების დიდი ნაწილის იმედები უფრო რუსეთ-უკრაინის ომს უკავშირდება. აქ იგულისხმება არა მხოლოდ

უკრაინის გამარჯვების მოლოდინი (მისი ხარისხი ამ კვლევით არ შეგვიმოწმებია), არამედ ვარაუდი, რომ უკრაინის გამარჯვება დაასუსტებს „ქართული ოცნების“ პოზიციებს და, შესაბამისად, გაზრდის პოზიტიური ცვლილებების ალბათობას. კვლევამ დაადასტურა, რომ ასეთი განწყობა ექსპერტთა შორისაც არსებობს. მაისში გამოკითხულთა 78.4% ფიქრობდა, რომ უკრაინის ჰიპოთეტური გამარჯვება „არსებითად“ ან „რამდენადმე“ დაასუსტებდა „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებას. მხოლოდ 9.8% მიიჩნევდა, რომ ომის შედეგი ქართულ პოლიტიკაზე გავლენას არ მოახდენდა; არავის უფიქრია, რომ ასეთი შედეგი მმართველ პარტიას გააძლიერებდა.

ქართულ პოლიტიკურ დისკუსიებში, როგორც წესი, ნაკლებად განიხილავენ, თუ სახელდობრ რა მექანიზმებით შეიძლება ომში უკრაინის წარმატება საქართველოს შიდაპოლიტიკურ სიტუაციაზე აისახოს: ასეთი დაკონკრეტება არც ამ კვლევაში გვითხოვია.

